

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

in

ORGLJE V CERKVI SV. KRIŠTOFA NA STRMCI PRI LAŠKEM IN ODNOS DOMAČINOV DO NJIH

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorji

Neža Kasesnik, GL1. e

Leon Povše, S4. a

Uroš Sevšek, S4. a

Mentorja

Darja Povše, prof. um. zgod.

Igor Kastelic, dipl. inž. gradb.

Mladi za Celje

Celje, april 2021

POVZETEK

Ko smo začeli raziskovati odnos prebivalcev Strmce do orgel, ki se nahajajo v cerkvi sv. Krištofa na Strmci, še nismo prav vedeli, kaj so orgle, od kod izvirajo in kako so se razvijale kot instrument. Da bi lažje razumeli komentarje prebivalcev in njihov odnos, smo morali nalogo razširiti. Odločili smo se, da bomo raziskali, kakšen instrument so pravzaprav orgle.

Obiskali smo gospoda Antona Škrabla, ki se ukvarja z načrtovanjem, izdelovanjem ter restavriranjem orgel, in prijazno nam je razkazal svojo orglarsko delavnico. Šele tam smo spoznali, kako kompleksno je to glasbilo, iz katerih delov je sestavljeno, kakšno vlogo imajo posamezni deli in kako izgledajo. Tako smo lahko razumeli gospoda Škrabla, da so orgle kraljica glasbil. Ogledali smo si tudi orgle v cerkvi sv. Krištofa na Strmci.

Raziskovanje virov in literature nas je popeljalo v zgodovino orgel. Ugotovili smo, da so orgle (vodne orgle) poznali že stari Grki ter da je bil instrument zelo priljubljen pri Rimljanih.

Iz rezultatov posameznih študij lahko povzamemo, da so orgle našle svoje mesto v večjih in pomembnejših cerkvah pri nas od 15. stoletja naprej. Njihova vloga se je v bogoslužju iz desetletja v desetletje povečevala, zato so jih do konca 19. stoletja postavljali v še tako nepomembno vaško cerkvico ali osameli božji hram vrh hriba.

ZAHVALA

Na tem mestu bi se radi zahvalili vsem, ki so nam na kakršen koli način pomagali pri raziskovalni nalogi, zato hvala:

- prebivalcem naselja Strmca pri Laškem za izpolnjevanje vprašalnika o orglah v njihovem kraju.
- Gospodu Antonu Škrablu, direktorju orglarstva Škrabl, za izčrpne informacije o orglah ter za ogled orglarske delavnice.
- Gospodu Roku Metličarju, nadžupniku v Laškem, za posredovane podatke o orglah na Strmci.
- Gospodu Francu Zdolšku, županu občine Laško, gospodu Janezu Pušniku, ki hrani ključ od cerkve sv. Krištofa, in gospe Veri Albreht za pogovor.

Hvala lepa za čudovite fotografije, ki pomagajo osvetliti vsebino naše naloge, katerih avtorja sta gospod Boris Vrabec in Pia Dolar, dijakinja 4. letnika Gimnazije Lava.

Najlepše se zahvaljujemo gospe Tanji Kastelic, prof. slovenščine, za lektoriranje naše naloge, našima mentorjema, gospe Darji Povše, prof. umetnostne zgodovine, in gospodu Igorju Kastelicu, dipl. inž. gradb., za vso podporo pri raziskovanju in oblikovanju naše raziskovalne naloge.

Kazalo vsebine

POVZETEK	2
1 UVOD	7
1.1 HIPOTEZE.....	7
1.2 RAZISKOVALNE METODE.....	8
2 ORGLE.....	9
2.1 ORGLE KOT INSTRUMENT.....	9
2.1.1 ZGRADBA ORGEL	9
2.1.1.1 SAPNICA.....	10
2.1.1.2 PIŠČALI.....	11
2.1.1.3 TONSKA IN REGISTRSKA TRAKTURA	12
2.1.1.4 IGRALNIK.....	13
2.1.1.5 MEH.....	13
2.1.1.6 ORGELSKA OMARA ALI PROSPEKT	13
2.1.2 ZAKLJUČEK.....	15
2.2 ZGODOVINA ORGEL.....	16
2.2.1 UVOD	16
2.2.2 STARI VEK	16
2.2.3 SREDNJI VEK.....	19
2.2.4 NOVI VEK.....	20
2.2.5 ZGODOVINA ORGEL NA SLOVENSKEM	25
2.2.6 ZAKLJUČEK.....	26
2.3 ORGLE V CERKVI SV. KRIŠTOFA NA STRMCI.....	27
2.3.1 CERKEV SV. KRIŠTOFA	27
2.3.2 ORGLE V CERKVI SV. KRIŠTOFA NA STRMCI.....	30
2.3.3 OHRANJENOST ORGEL V CERKVI SV. KRIŠTOFA.....	32
2.3.4 ZAKLJUČEK.....	35
3 ANKETNI VPRAŠALNIK.....	36
3.1 ANKETA.....	36
3.1.1 RAZČLEMBE ANKETNEGA VPRAŠALNIKA.....	38
3.2 INTERVJUJI.....	47
3.2.1 Z gospo Vero Albreht se je pogovarjala Neža Kasesnik	47
3.2.2 Z gospodom Janezom Pušnikom se je pogovarjal Leon Povše	47
3.2.3 Z gospodom Antonom Škrablom se je pogovarjal Uroš Sevšek	48
3.2.4 Povzetek pogovora z gospodom Rokom Metličarjem, nadžupnikom v Laškem	48
3.2.5 Povzetek pogovora z gospodom Francem Zdolškom, županom občine Laško.....	48
4 ZAKLJUČEK – UGOTOVITVE IN SKLEPI	49

5	VIRI IN LITERATURA.....	50
---	-------------------------	----

Kazalo slik

Slika 1: Osnovni sestavni deli mehanskih orgel.....	9
Slika 2: Prerez sapnice	10
Slika 3: Sapnica.....	11
Slika 4: Kovinske in lesene piščali.....	12
Slika 5: Odprt prospekt orgel dvorne cerkve v Innsbrucku.....	13
Slika 6: Zaprt prospekt orgel dvorne cerkve v Innsbrucku.	13
Slika 7: Stranski prerez celotnih orgel.....	14
Slika 8: Vodne orgle po opisu Herona iz Aleksandrije	16
Slika 9: Mozaik v rimski vili v Nennigu (3. stoletje).....	17
Slika 10: Rekonstrukcija rimskih orgel	17
Slika 11: Vodne orgle iz Diona, 1. stol. pr. n. št.	18
Slika 12: Rekonstrukcija orgle iz Aquincuma, muzej Budimpešta	18
Slika 13: Bizantinski cesar Konstantin V (741–775)	19
Slika 14: Poznogotske orgle v baziliki de Valère v Sionu, Švica, 1435.....	20
Slika 15: Orgle grajske cerkve, Wilhelmsburg, Turingija, 1590, avtor: Daniel Meyer iz Göttingena (posebnost: ima 252 lesenih piščali in 6 registrov)	21
Slika 16: Orgle v baziliki sv. Barbare, avtor: Graziadio Antegnati (1565), Mantova.....	21
Slika 17: Velike Silbermannove orgle, katedrala Freiberg (1710–1714).....	22
Slika 18: Baročne orgle, Ochsenhausen, (Joseph Gabler, 1734).....	23
Slika 19: Orgle z antičnimi okrasnimi elementi, cerkev sv. Fridolina, Lörrach, 1829.....	23
Slika 20: Neogotske orgle (1867) v katedrali v Bardowicku	24
Slika 21: Orgle v cerkvi Srca Jezusovega, München, (2003).....	24
Slika 22: Orgle v cerkvi sv. Elizabete, 2006 (Marburg).....	25
Slika 23: Cerkev sv. Krištofa na Strmci, pogled na Laško.....	27
Slika 24: Cerkev sv. Krištofa na Strmci, v ozadju cerkev sv. Mihaela	28
Slika 25: Cerkev sv. Krištofa na Strmci, pogled na Laško in na reko Savinjo.....	28
Slika 26: Notranjščina, glavni oltar posvečen sv. Krištofu, 1873	29
Slika 27: Stranski oltar štiridesetih mučencev.....	29
Slika 28: Pogled na kor in orgle	30
Slika 29: Tabla pred vhodom v cerkev, ki opozarja na status cerkve.....	30
Slika 30: Pogled na orgelski prospekt	30
Slika 31: Orgelski prospekt (odprta orgelska omara).....	31
Slika 32: Dispozicija orgel	32
Slika 33: Bankovec za 200 SIT	32
Slika 34: Marijino oznanjenje (zaprta omara)	33
Slika 35: kralj David s harfo (notranja desna krilna vrata).....	33
Slika 36: Simetrična zasnova prospekta	33
Slika 37: Simetrična zasnova prospekta	34
Slika 38: Pogled na poškodovano ornamentiko prospekta.....	34
Slika 39: Pogled na lesene piščali v prospektu.....	34
Slika 40: Močno poškodovane kovinske piščali	34
Slika 41: Močno poškodovane lesene in kovinske piščali	35

Kazalo grafov

Graf 3.1: Starostna skupina	38
Graf 3.2: Stopnja izobrazbe	39
Graf 3.3: Priseljencec ali od rojstva živeči na Strmci	39
Graf 3.4: Orgle v cerkvi Sv. Krištofa so ene najstarejših na slovenskem	40
Graf 3.5: Ste jih že kdaj videli?	40
Graf 3.6: Kje ste videli orgle?	41
Graf 3.7: Koliko so stare oz. iz katerega stoletja so?	41
Graf 3.8: Ste jih kdaj slišali igrati?	42
Graf 3.9: Stanje orgel danes	42
Graf 3.10: Je še možno igrati na orgle?	43
Graf 3.11: Poslikava orgelske omare	43
Graf 3.12: Ohranjenost poslikave orgelske omare	44
Graf 3.13: Restavriranje orgel	44
Graf 3.14: Vpliv restavriranja orgel na prepoznavnost kraja	45
Graf 3.15: Zadolžitve glede restavriranja orgel	45
Graf 3.16: Je domača cerkev primeren kraj za hrambo orgel?	46
Graf 3.17: Premestitev orgel v drugi objekt	46

1 UVOD

Sem Neža Kasesnik, dijakinja 1. letnika Gimnazije Lava. Na začetku šolskega leta sem se srečala z novim šolskim predmetom – umetnostno zgodovino. Že kmalu smo morali za nalogo pripraviti predstavitev na temo zvrsti likovne umetnosti. Naslove smo si lahko izbrali sami. Pouk je zaradi pandemije potekal drugače, kot smo si to predstavljali. Zaprli so šole, muzeje, knjižnice. Doma imamo veliko knjigo o orglah na Slovenskem in moji starši so mi pripovedovali o orgelskih koncertih v Cankarjevem domu v Ljubljani. Odločitev za izbiro naslova seminarske naloge je bila kot na dlani.

Predstavitev orgel na Slovenskem mi je lepo uspela. Profesorica me je vprašala, ali bi bila pripravljena to temo podrobneje raziskati. Ideja mi je bila všeč. Za raziskovanje sem si izbrala ene najstarejših orgel na Slovenskem, orgle v cerkvi sv. Krištofa na Strmci. Jaz sem se o orglah veliko naučila že pri pisanju seminarske naloge, moji sošolci o tem niso vedeli veliko. Zanimalo me je, kaj o orglah vedo prebivalci Strmce in kakšen odnos imajo do njih. Navsezadnje orgle v cerkvi sv. Krištofa sodijo med pomembno umetnostno-kulturno dediščino.

S pomočjo profesorice sem se povezala z dijaki, ki so na tak ali drugačen način povezani z orglami. Leon Sevšek, četrtošolec Srednje šole za strojništvo, mehatroniko in medije, že tri leta opravlja prakso v orglarski delavnici gospoda Škrabla v Rogaški Slatini, zato ve, kakšen instrument so orgle in kako delujejo; njegov sošolec, Leon Povše, pa živi v neposredni bližini cerkve sv. Krištofa. Ve, da so v cerkvi najstarejše orgle na Slovenskem, sam pa jih ni še nikoli videl. Oče mu je pripovedoval o navezanosti domačinov na orgle, saj naj bi pred nekaj leti že potekala iniciativa za obnovitev in konservacijo orgel. Povedal mu je, da so se prebivalci Strmce izrekli proti restavratorskim posegom na njihovih orglah, saj so se bali, da orgel, če dovolijo, da jih odpeljejo v restavratorski center, ne bo več nazaj. Ni se jim zdelo, da bi bile potrebne obnove, saj so med liturgičnim obredom še igrali nanje. To je bilo pred okoli tridesetimi leti.

Zanimalo nas je, ali se na orgle še da igrati in ali se je v teh letih odnos do njihovih orgel kaj spremenil. Ali bi danes podprli idejo o restavraciji orgel in ali bi dovolili, da prestavijo orgle kam drugam.

Ko smo se pogovarjali o tej temi, smo si najprej naredili načrt, kako priti do odgovorov na naša vprašanja. Postavili smo nekaj hipotez in s pomočjo anketnega vprašalnika naše hipoteze potrdili oziroma ovrgli. Prišli smo do zanimivih odgovorov.

1.1 HIPOTEZE

Pred izdelavo raziskovalne naloge smo oblikovali sedem hipotez.

1. Vsi prebivalci Strmce vedo, da so v cerkvi sv. Krištofa ene najstarejših orgel na Slovenskem. Domnevamo, da vsi prebivalci Strmce, zaradi bližine cerkve sv. Krištofa in dejstva, da so orgle v tej cerkvi znane, te orgle poznajo.
2. Vsi so jih že videli in slišali igrati. Predvidevamo, da so domačini že obiskali cerkev sv. Krištofa in ob tem slišali orgle.

3. Prepričani so, da so v slabem stanju. Ker gre za podružno cerkev, kjer se bogoslužje izvaja le občasno, so orgle v slabšem stanju.
4. Želijo, da se orgle restavrirajo. Vsak domačin si verjetno želi, da so orgle v njihovi cerkvi obnovljene in da služijo svojemu prvotnemu namenu.
5. Vsi mislijo, da mora obnovo orgel plačati Cerkev. Ker so orgle del sakralne dediščine, ki je v lasti Rimskokatoliške cerkve, je verjetno lastnik tisti, ki bi moral poskrbeti za obnovo orgel.
6. Vsem se zdijo pomembne za kraj. Ker je Strmca manjše naselje, je umetnostno-kulturna dediščina povezana s podružno cerkvijo sv. Krištofa toliko bolj pomembna.
7. Nihče ne želi, da bi orgle prestavili iz cerkve sv. Krištofa na drugo lokacijo. Ker so bile orgle izdelane za cerkev sv. Krištofa, je prav, da tam tudi ostanejo. Gre za nepremično kulturno dediščino, ki je zaznamovala prostor, v katerem se nahaja.

1.2 RAZISKOVALNE METODE

RAZISKOVALNE METODE

Pri potrjevanju naših hipotez smo uporabili različne raziskovalne metode.

1. Raziskovanje virov in literature
2. Ogled orgel v cerkvi sv. Krištofa na Strmci
3. Ogled orglarske delavnice Orglarstvo Škrabl, Brestovec pri Rogaški Slatini
4. Izvedba in analiza anketnega vprašalnika
5. Pogovor o orglah z najstarejšo prebivalko Strmce, gospo Vero Albreht
6. Pogovor z gospodom Janezom Pušnikom, ključarjem sv. Krištofa
7. Intervju z gospodom Rokom Metličarjem, nadžupnikom v župniji Laško
8. Intervju z gospodom Antonom Škrablom, direktorjem Orglarstva Škrabl, Brestovec pri Rogaški Slatini
9. Pogovor z gospodom Francem Zdolškom, županom občine Laško

Raziskovanje je bilo v času epidemije zelo težko. Med sabo smo bili v kontaktu le preko interneta in telefona. Dostop do internetnih virov ni bil težak, večje težave pa smo imeli z izvajanjem ankete, ker so se ljudje bali bližnjih stikov. Posledično smo morali s tem delom naloge počakati, da so se strogi ukrepi malo zrahljali. Ravno tako smo morali počakati z intervjuji. Ankete preko interneta zaradi njene narave (anketirali smo le prebivalce Strmce) nismo mogli izvesti. Literatura iz knjižnice je bila v glavnem dobro dostopna.

2 ORGLE

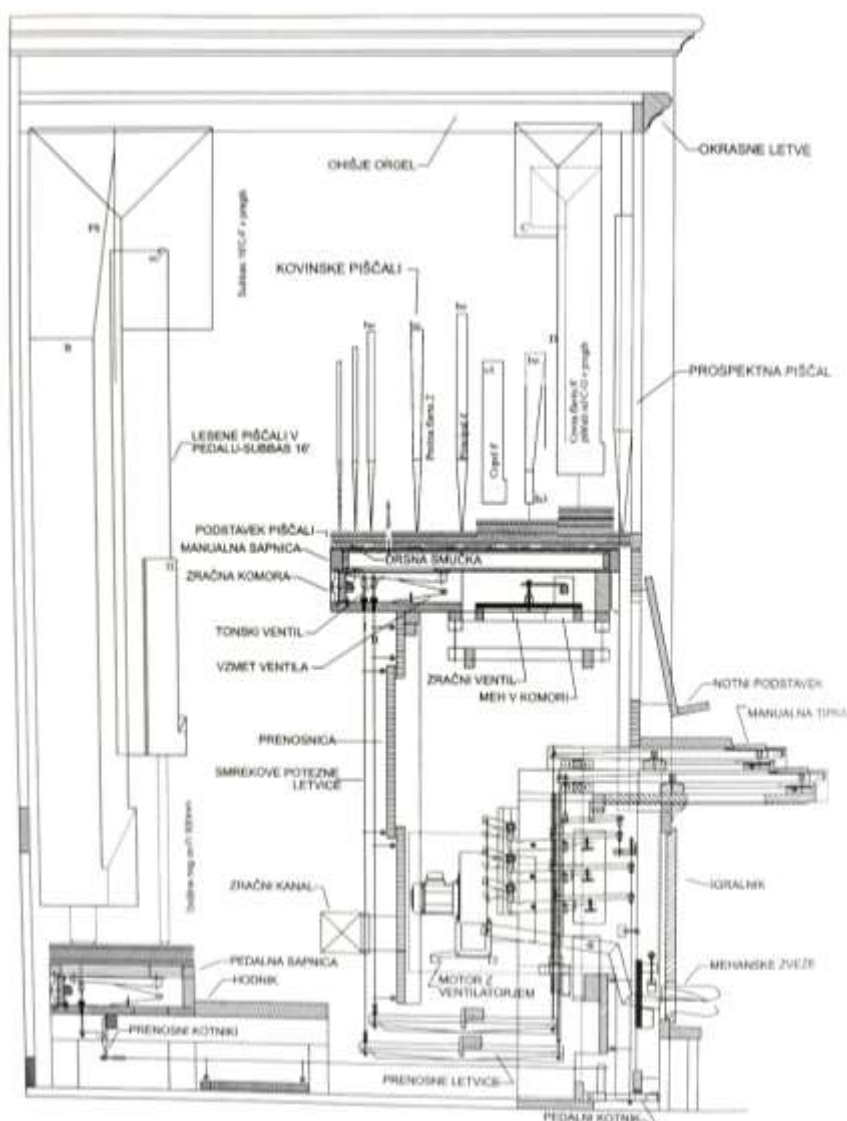
2.1 ORGLE KOT INSTRUMENT

Pred 600 leti je francoski skladatelj Guillaume de Machaut opisal orgle kot kraljico glasbil. (Korez Korenčan, str. 64).

Orgle (iz gr. organon = orodje, naprava) so največje in najbolj komplicirano umetno glasbilo. Orgle so aerofon, ki dobiva sapo iz mehov in posebne mehanične priprave vzpostavljajo zvezo med piščalmi in klaviaturo. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

2.1.1 ZGRADBA ORGEL

Pri zgradbi orgel ločimo prospekt ali omaro, mehovje, sapnice, piščali, trakturo in igralnik. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

Slika 1: Osnovni sestavni deli mehanskih orgel

Vir: (Škrabl, str. 48)

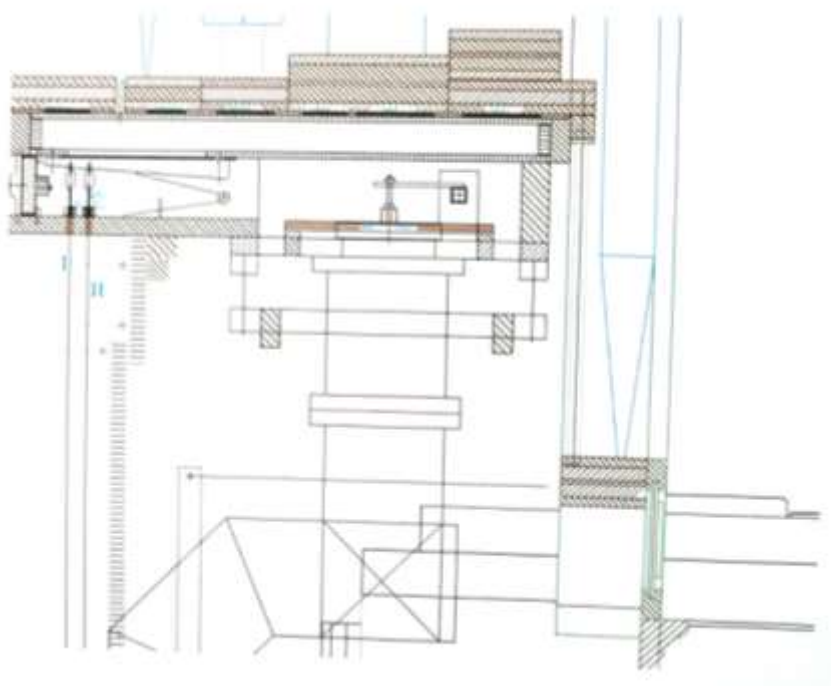
2.1.1.1 SAPNICA

Preden lahko začnemo izvajati zvok na piščalih, je te potrebno izdelati. Da pa lahko zapoje, potrebujemo nekakšno leseno skrinjo, napolnjeno z zrakom, ki imajo različne odprtine za različne velikosti piščalja. (Škrabl, str. 9)

To skrinjo imenujemo sapnica. Sapnice so središče orgel, njihova duša in srce. Sapnice peljejo zrak, ki pride iz mehovja, do piščali. Ta dovod pa urejamo s tipkami in registri. Orgle imajo toliko sapnic kot manualov, posebno sapnico pa še za pedal. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

Ogrodje sapnic je lahko zgrajeno iz masivnega lesa ali iz kakovostnih vodoodpornih lesenih plošč. Potezni drsniki so izdelani iz hrastovega lesa ali iz umetnih plošč, ki so odporne proti vlagi in visokim temperaturam. Podstavki piščali in zračnih komor so izdelani iz različnih vrst lesa in so večkrat lepljeni, kar preprečuje kakršnokoli krivljenje podstavkov piščali. Ventili morajo biti izdelani iz gosto raslega smrekovega lesa in oblepljeni s kakovostnim ovčjim usnjem in klobučevino. (Škrabl, str. 49)

Samo ena večja sapnica je izdelana iz več kakor 40.000 različnih delov. Sapnico vgradimo v ohišje orgel in jo pripravimo za tonsko in registrsko povezavo z igralnikom. (Škrabl, str. 50)

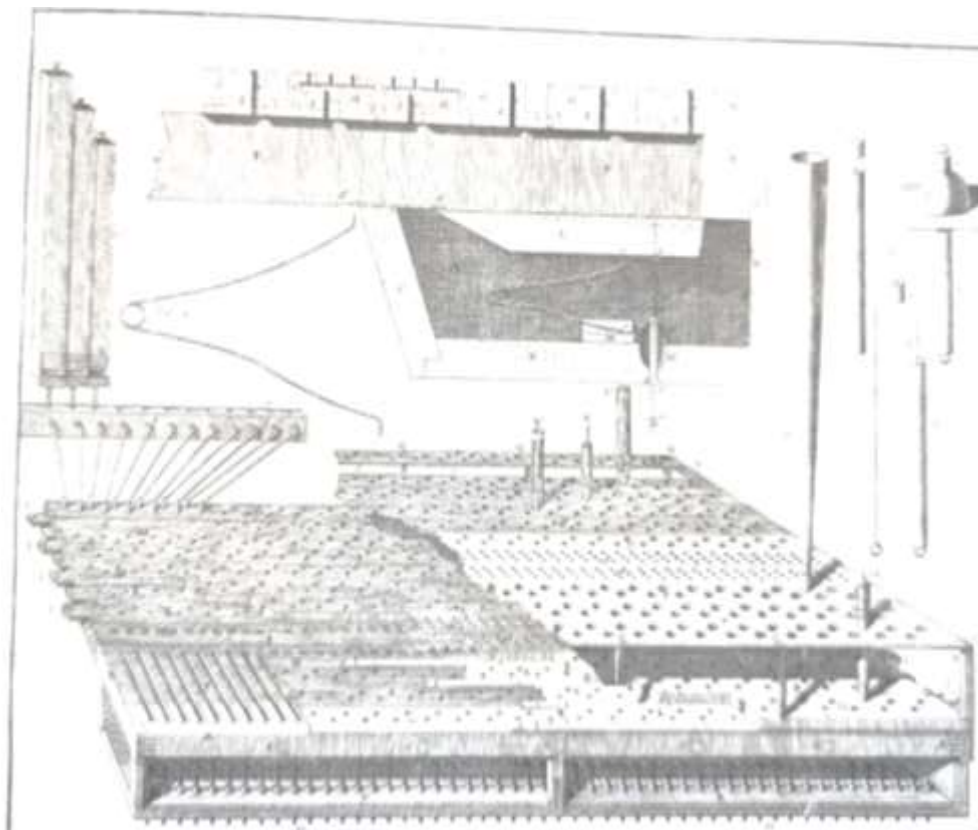

Slika 2: Prerez sapnice

Vir: (Škrabl, str. 50)

Sapnice v orglah so pogojene in tudi odvisne od drugih elementov. To so tonska in registrska traktura, mehovje z zračnimi kanali, prenosnice, ki so razporejene po celotni velikosti orgel, piščali, ki so postavljene ter stojijo na sapnicah, in igralnik, ki je še najbolj in neposredno povezan s sapnico. (Škrabl, str. 9)

Le od zgradbe igralnika in zgradbe sapnic je odvisno, kako bo lahko organist izkazal svoje sposobnosti pri izvajanju glasbenih stvaritev. (Škrabl, str. 9)

Slika 3: Sapnica

Vir: (Škrabl, str. 9)

2.1.1.2 PIŠČALI

Na sapnicah stojijo piščali, ki proizvajajo zvok. Orgelske piščali so eden najvažnejših delov orgel. Predstavljajo celotno harmonijo instrumenta. (Škrabl, str. 52)

Po gradivu jih delimo na lesene, ki so štirioglate oblike, in na kovinske, ki so okrogle oziroma valjaste oblike. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

Lesene piščali so izdelane iz različnih vrst lesa. Najpogosteje je to smrekov, borov, macesnov, javorjev, češnjev, hruškov in orehov les. Vse te vrste lesa pri izdelavi piščali razdelimo po značilnostih za vsak register posebej. Od tega je odvisen zvočni in harmonični odziv registra. Telo najmanjše lesene piščali lahko meri le nekaj cm v dolžino ter nekaj mm v širino in globino, največje pa dosega tudi do 10 m dolžine. Pokrite piščali še zatesnimo s posebno klobučevino in ovčjim usnjem. (Škrabl, str. 55)

Slika 4: Kovinske in lesene piščali

Vir: (Škrabl, str. 50)

Kovinske piščali so izdelane iz posebne pločevine, zlitine kositra in svinca. Za različne kovinske registre je razmerje zlitine različno. (Škrabl, str. 52)

Po obliki so piščali odprte ali pokrite. Po konstrukciji pa ločimo jezičnike in ustične piščali. Končno se piščali delijo po zvenu na principale, flavte in godalne registre. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

2.1.1.3 TONSKA IN REGISTRSKA TRAKTURA

Tonska in registrska traktura sta glavni povezavi med igralnikom in sapnicami, nekakšna fizična povezava med organistom in piščalmi. (Škrabl, str. 57)

Obstajajo trije načini: mehanska, pnevmatska in električna traktura. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

Mehanska traktura je najstarejša in najboljša. Tipko na manualu povezujejo s podnožjem piščali, vzvodi in drugi leseni elementi. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

Pnevmatska traktura: tipko povezujejo s piščaljo svinčene cevi. Ob pritisku na tipko pride v cevko zrak, pritisk zraka iz cevke pa odpre pod piščaljo ventil, ki spusti drug zrak v piščal. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 4)

Električna traktura: ob pritisku na tipko nastane kontakt, ki povzroči, da tuljava pod piščaljo odpre ventil. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 4)

2.1.1.4 IGRALNIK

Igralnik je v orglah tisti del, ki povezuje organista z vsemi drugimi deli v notranjosti instrumenta. Igralniki so lahko prosto stoječi, s samostojnim ohišjem ali pa so vgrajeni v glavno ohišje orgel iz sprednje, stranske in celo zadnje strani. (Škrabl, str. 58)

Pri večjih orglah ima igralnik običajno več manualov, lahko tudi do sedem, osem. Klaviaturne tipke so obložene s posebnim lesom (ebenovino) z grenadinom ali s primerno kostjo. Klaviatura pedala je izdelana iz hrastovega lesa. (Škrabl, str. 58)

2.1.1.5 MEH

Vsake orgle morajo imeti tudi meh, ki ga v današnjih časih z zrakom polni poseben, brezšumni motor z ventilatorjem. Dokler niso poznali ventilatorjev, je nekdo moral goniti meh, kar pomeni, da smo pri upravljanju orgel potrebovali dve osebi, zraven organista je bil vedno tudi tako imenovani mehač. Moral je popolnoma slediti organistovemu načinu izvajanja igranja, tako da je bil instrument vedno napolnjen z zadostnim zrakom. Iz meha gre zrak v sapnico, na kateri stoje piščali. Meh je tisti del v orglah, ki preko kanalov razporeja dovod in zadovoljivo kapaciteto zraka do vsake piščali. (Škrabl, str. 51)

2.1.1.6 ORGELSKA OMARA ALI PROSPEKT

Prospekt je najbolj viden, a hkrati najmanj pomemben del orgel. Nekatere moderne orgle omare sploh nimajo. Omara je obleka, ki skriva vse dele orgel in jih povezuje v arhitekturo prostora. Omara je največkrat že sama po sebi velika umetnina. Nekatere piščali so vidne (v prospektu), vendar so večkrat neme, le za videz. Ponekod je omara deljena, po navadi pa je v enem delu. (Edo Škulj, Ljubljanske orgle, str. 3)

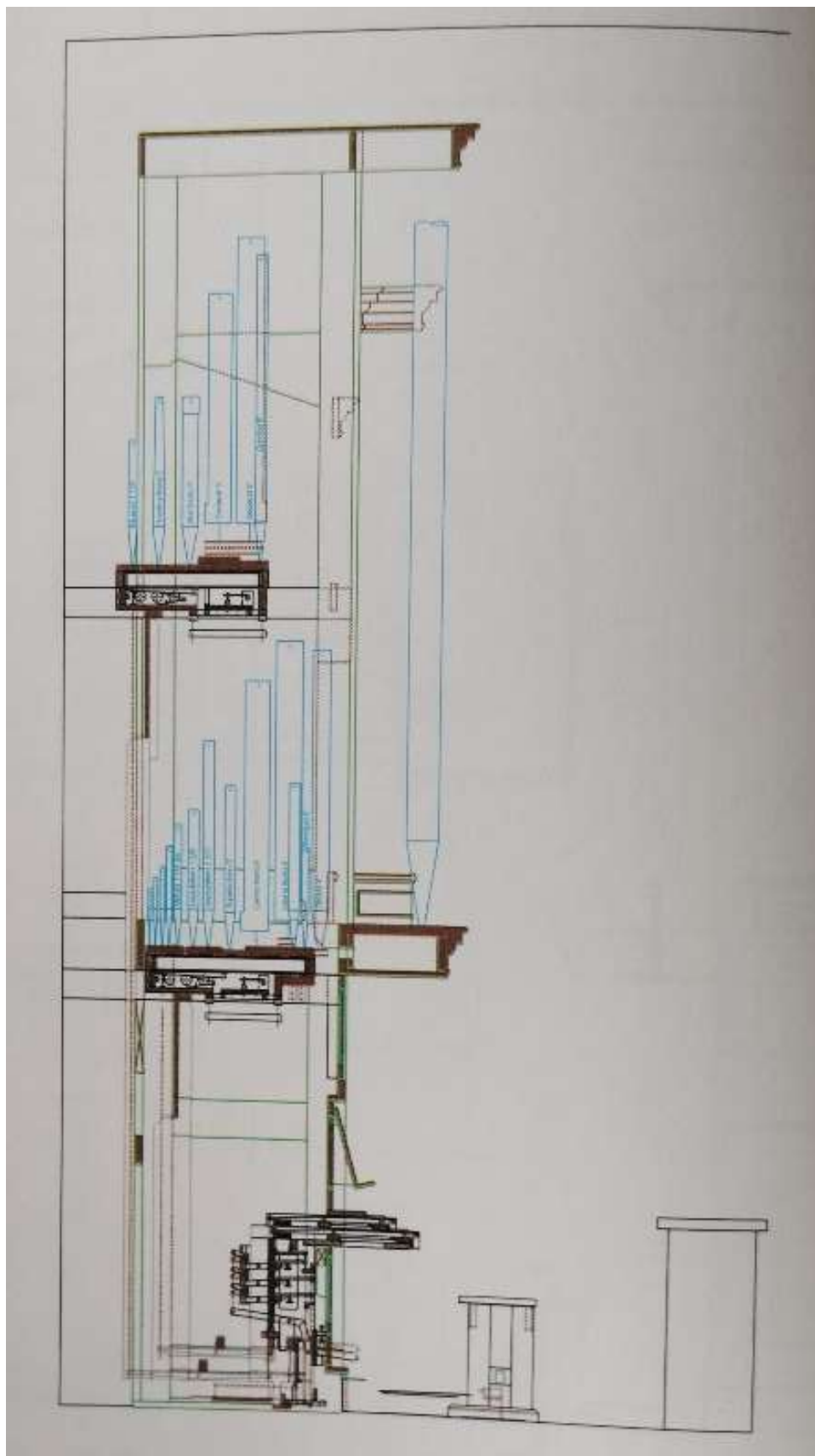

Slika 5: Odprt prospekt orgel dvorne cerkve v Innsbrucku.

Slika 6: Zaprt prospekt orgel dvorne cerkve v Innsbrucku.

Vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel_der_Hofkirche_Innsbruck

Slika 7: Stranski prerez celotnih orgel

Vir: (Škrabl, str. 46)

2.1.2 ZAKLJUČEK

Klasične orgle so zmeraj bile in bodo ostale najpomembnejši instrument v cerkvi in v koncertnih dvoranah.

Izdelava in gradnja orgel je nekaj posebnega in ji kot rokodelski veščini v primerjavi s sorodnimi poklici pripada posebno mesto.

Orgle upravičeno imenujemo kraljica glasbil, saj združujejo skoraj vse instrumente, ali drugače: celoten orkester je v samo enem instrumentu. In če želimo izvedeti, kako velik je ta orkester, moramo vedeti, koliko instrumentov vsebuje. (Škrabl, str. 11)

Iz števila registrov ter piščali lahko zaokrožimo velikost in obseg zvočne jakosti vsakih orgel. En sam register, to je samo eno vrsto piščali, ima po navadi le najmanjši izmed teh instrumentov. Imenujemo ga portativ in ga uporabljamo za spremljanje petja ali za manjše instrumentalne sestave, hkrati pa ga lahko tudi prenašamo. Kadar pa imajo orgle tri ali več registrov, jih imenujemo pozitiv. Prave orgle lahko imajo neverjetno število registrov, tudi do sto petdeset, seveda pa imajo več manualov in pedalno klaviaturo. V ohišju orgel se skriva na tisoče piščali, lesenih in kositrno-svinčenih, v velikosti 5 mm v dolžino in 3 mm premera, do 10 m dolžine ali še več. (Škrabl, str. 12)

Orglam sorodni inštrumenti so:

PORTATIV (majhne prenosne orgle, ki so jih uporabljali v procesijah zlasti v 15. stol)

POZITIV (majhne stoječe orgle z enim manualom, največkrat brez pedala, z majhnim številom piščali)

REGAL (prenosne, zelo majhne orgle z jezičnimi piščalmi)

HARMONIJ (deluje s prenehajočimi jezički, brez piščali) (Darja Korez Korenčan, str. 65)

IZDELOVALCI ORGEL:

- Škofijska orglarska delavnica v Hočah
- Anton Škrabl
- Tomaž Močnik
- Simon Kolar
- Boštjan Černe (restavrator) (Darja Korez Korenčan, str. 65)

2.2 ZGODOVINA ORGEL

2.2.1 UVOD

Glasbila nastajajo izpod rok spretnih izdelovalcev že od nekdanj. Človek si je izoblikoval lastne instrumente. Dolga tisočletja je bilo njihovo nastajanje del vsakdanjega življenja. In šele čas velikih omik je med umetniški svet povzdignil tudi glasbo, z njo pa instrumentarij, ki je poleg glasu do danes največji medij glasbene umetnosti ter človekovih čutenj nasploh. (Koter, str.15)

Izdelovanje glasbil je pognalo svoje korenine po vsej zemeljski obli, najbolj pa v kulturnih sredinah, kjer so bila merila glasbenega ustvarjanja in poustvarjanja od nekdanj zelo visoka. (Koter, str. 15)

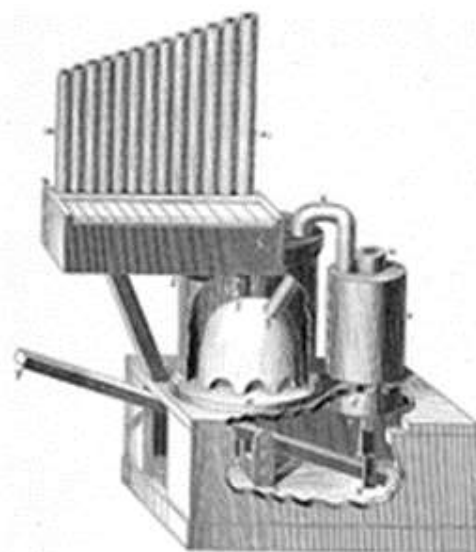
Zgodovina orgel je izjemno pisana, bogata in dolga. Orgle so najstarejše glasbilo s tipkami, kar se jih je ohranilo do današnjega dne.

2.2.2 STARI VEK

Najzgodnejši viri, ki omenjajo izdelovalce instrumentov poimensko, ohranila se jih je le peščica, segajo v zlati čas starogrške in rimske umetnosti. (Koter, str. 15)

Iznajdbo orgel nekateri pripisujejo fiziku Arhimedu (okoli 280 pr. n. št.), drugi pa mehaniku Ktesibiju sto let pozneje, kar je bolj verjetno. (Edo Škulj, str. 4)

Grški pisec Atenej iz Naukratisa omenja Ktesibija iz Aleksandrije, enega najslavnejših konstruktorjev starega veka, izdelovalca hidravličnih orgel. O Ktesibiju, ki je bil inženir in dober teoretik, govori tudi rimski arhitekt Vitruvij v peti knjigi *De architectura* (nastala predvidoma med letoma 84 in 14 pr. n. št.). Nekateri pisci, med njimi tudi Plinij, označujejo njegovo iznajdbo kot demonstracijo hidravličnih principov in ne kot glasbeni instrument. Teorije in dileme o tem vprašanju so sicer zelo različne, vendar se večina razpravljalcev odloča za instrument. Heron iz Aleksandrije (sreda 1. stoletja) je v knjigi *Pneumatika* hidravlične orgle prvi tudi opisal. (Koter, str.15)

Slika 8: Vodne orgle po opisu Herona iz Aleksandrije

Vir: <https://de.wikipedia.org/wiki/Ktesibios>

Slika 9: Mozaik v rimski vili v Nennigu (3. stoletje)

Vir: <https://de.wikipedia.org/wiki/Hydraulis>

Grške vodne orgle (t. i. hydraulos), ki so jih poznali v Aleksandriji v 3. stol. pr. n. št., so tako kot moderni instrumenti imele sapnico, piščali in tipke. Voda pod pritiskom je skrbela za nemoten dotok zraka v sapnico, nanje so igrali pri gladiatorskih igrah, ko so kristjane metali levom. To je bil verjetno razlog, da se orgle dolgo niso pojavile v cerkvi, vse dokler ni bilo krščanstvo staro že več stoletij. (Korez Korenčan, str. 65)

Slika 10: Rekonstrukcija rimskih orgel

Vir: <https://de.wikipedia.org/wiki/Hydraulis>

Vodne orgle so uporabljali bogati rimski meščani pri domačih slavjih, uporabljali pa so jih tudi v arenah pri gladiatorskih bojih in v gledališču.

Slika 11: Vodne orgle iz Diona, 1. stol. pr. n. št.

Najstarejši ohranjeni deli rimskih orgel sodijo v čas 1. stol. pr. n. št. Našli so jih pri arheoloških izkopavanjih v Dionu (Grčija). Vodne orgle, imenovane tudi Hydraulis iz Diona, so najstarejši do danes odkrit instrument s tipkami na svetu. Hranijo jih v arheološkem muzeju v Dionu.

Vir:

https://de.wikipedia.org/wiki/Wasserorgel_von_Dion

V čas 1. stoletja našega štetja sodijo arheološki ostanki orgel, najdenih v Aventicumu v Švici. To mesto je bilo v času Rimljanov največje in hkrati tudi glavno mesto Helvetie (Helvetia ali Civitas Helvetiorum). Ostanki mesta so danes v bližini mesta Avenches.

Orgle iz Aquincuma (današnja Budimpešta) sodijo v 3. stoletje. Leta 228 so jih v dar dobili gasilci, ob požaru je spodnji del, ki je bil iz lesa in usnja, zgorel, ohranil se je le zgornji del. Orgle so imele 4 registre, piščali pa je bilo 52. Sapnice so bile verjetno podobne našim. (Edo Škulj, str. 4)

Slika 12: Rekonstrukcija orgel iz Aquincuma, muzej Budimpešta

Vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel_von_Aquincum

Leta 1931 je madžarski arheolog Lajos Nagy Reste našel ostanke tega instrumenta. Orgle so bile precej majhne (višina: 60 cm, širina: 30 cm, globina: 12 cm). Imele so štiri registre, vsak je imel 13 piščali. Njihov tonski obseg je bil verjetno v obsegu ene oktave. (Der Tonumfang im Bereich zwischen einer Oktave und einer Duodezime)

2.2.3 SREDNJI VEK

Ob preseljevanju ljudstev izgubimo na zahodu sled za orglami. Orgle se ohranijo v Bizantinskem cesarstvu, od koder pridejo nazaj v zahodno Evropo v 8. stoletju.

Najstarejše poročilo o orglah severno od Alp je povezano z Aachnom. Cesar Konstantin V. je leta 757 frankovskemu kralju Pipinu Malemu podaril orgle kot diplomatsko darilo. Ne ve pa se, ali so bile postavljene v Aachensko katedralo.

Slika 13: Bizantinski cesar Konstantin V (741–775)

Vir: [https://de.wikipedia.org/wiki/Konstantin_V._\(Byzanz\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Konstantin_V._(Byzanz))

Leta 826 naj bi duhovnik Georg iz Benetk za Ludvika Pobožnega zgradil (naredil) orgle.

Kljub temu, da je Rimskokatoliška cerkev v svoji rani dobi glasbila označila kot medij poganstva ter jih obsodila celo za satanove sle, so se obdržala in živela naprej. Proti koncu prvega tisočletja so se priljubila najvišjim slojem svetne oblasti, kjer so se s stoletji le še učvrstila. (Koter, str. 16)

V zgodnjem drugem tisočletju se je ob vokalni sakralni glasbi uveljavila viteška lirika, ki je petju dodala instrumentalno spremljavo. (Koter, str. 16)

Najprej so bile orgle dvorni instrument, kmalu pa zaidejo v cerkev, kjer se tesno zasidrajo v novem tisočletju. Tedaj so izoblikovali *portativ* (lat. portare = nositi) ali prenosne orgle, ki so jih nosili obešene na ramenskem jermenu. Z levo roko so poganjali meh, z desno pa igrali po klaviaturi. Skoraj 1000 let star portativ je predhodnik današnje klavirske harmonike. (Edo Škulj, str. 4)

Vzporedno s portativom se je razvil tudi pozitiv (lat. ponere = postaviti), predhodnik današnjega harmonija, manjše vrste orgel. Pozitiv so bile stoječe, od prenosnih nekoliko večje orgle z eno samo klaviaturo in z mehovi na nožni pogon. Ko so v 13. stol. začeli graditi večje stolnice, je nastala potreba po močnejšem zvoku. Tako so nastale prave velike orgle. (Edo Škulj, str. 4)

Slika 14: Poznogotske orgle v baziliki de Valère v Sionu, Švica, 1435

Za orgle so veljala drugačna razvojna merila, vseskozi odvisna od cerkvenih pravil nabožnega obredja, pa tudi od sprememb sakralne arhitekture. (Koter, str. 24)

Na začetku zgodovine gradnje orgel je orgelska omara prvotno služila predvsem za zaščito instrumenta. Okrasje je bilo prilagojeno arhitekturnemu gradbenemu slogu. Velikokrat so omare imele krilna vrata, ki so dostikrat imela več funkcij. Služila so zaščiti sestavnih delov orgel, po drugi strani pa je bilo igranje na orgle tišje, tona so bili nižji, če so bila vrata omare zaprta. Poleg tega so vrata orgelske omare zaprli tudi v času velikega tedna pred veliko nočjo, da bi s tem simbolično prikazali molčanje orgel.

Vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel_der_Basilique_de_Val%C3%A8re

2.2.4 NOVI VEK

Orgle so edini glasbeni instrument, za katerega v dosti ozirih ne veljajo nikakršna stroga pravila gradnje in velikosti instrumenta. Ravno tako ni bilo strogih meril oblikovanja prospekta (orgelske omare).

Le najzgodnejše in najmanjše orgle niso imele prospekta. Videz prospekta se od obdobja do obdobja močno razlikuje.

Tudi orgelske omare zgodnje renesanse so dostikrat imele krilna vrata, da so lahko z zaprtimi vrati tišje igrala. Orgle tega obdobja so imele malo registrov, največkrat so imele le en manual in pedal. V visoki renesansi pa so orgle bile že večje, imele so več manualov (do tri) in pedal. Na takih orglah se je dalo poleg sakralne glasbe igrati tudi posvetno glasbo tistega časa.

V renesansi se podoba – prospekt – orgel močno spremeni. Orgelsko omaro začno krasiti s skulpturami, ornamentiko, slikami in pozlato. Vse to okrasje je dostikrat presegló ceno samega instrumenta. V pozni renesansi pa se začno pojavljati prve regionalne razlike pri gradnji orgel.

Slika 15: Orgle grajske cerkve, Wilhelmsburg, Turingija, 1590, avtor: Daniel Meyer iz Göttingena (posebnost: ima 252 lesenih piščali in 6 registrov)

Viri: [https://de.wikipedia.org/wiki/Schloss_Wilhelmsburg_\(Schmalkalden\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Schloss_Wilhelmsburg_(Schmalkalden))

Slika 16: Orgle v baziliki sv. Barbare, avtor: Graziadio Antegnati (1565), Mantova

Vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Basilika_Palatina_di_Santa_Barbara

Svoj vrhunec so orgle dosegle v dobi glasbenega baroka (1600–1750). Pojavili so se veliki orglarji, mojstri za izdelovanje orgel. (Edo Škulj, str. 4)

Eden takih mojstrov je bil Gottfried Silbermann (1683–1753), ki je s svojim bratom Andreasom in nečakom Johannom Andreasom ustvaril svoj stil orgelskega prospekta, ki v skladu z arhitekturnimi značilnostmi konkavno in konveksno valovi. Okrašene so z bogato pozlačeno rastlinsko ornamentiko in skulpturami.

Slika 17: Velike Silbermannove orgle, katedrala Freiberg (1710–1714)

Vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Gottfried_Silbermann#/media/Datei:Freiberger_Dom_11.JPG

Baročni prospekti so strogo simetrični, izjemno bogato okrašeni s figurami, ki igrajo na različne instrumente, angeli, pozlačeno ornamentiko, stebri, leseni deli pa so bili marmorirani. Zaradi njihove velikosti so jih običajno postavljali na zahodno emporo. Zaradi svojega bogatega izgleda pa so imele svojo lastno vrednost. Kjer ni bilo bogatih naročnikov in denarja, so bile orgle manjše in bolj preproste.

Med največje in najbolj znane južnonemške orgle prištevamo orgle Josepha Gablerja (1700–1771). S svojo obliko niso le moderne, ampak se izjemno lepo prilagajajo arhitekturi, kar ni bilo zelo pogosto. Orgle so na zahodni empori največkrat imele svoje življenje (so solirale).

Slika 18: Baročne orgle, Ochsenhausen, (Joseph Gabler, 1734)

[https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel#/media/Datei:St. Georg Ochsenhausen - Orgel 2.JPG](https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel#/media/Datei:St._Georg_Ochsenhausen_-_Orgel_2.JPG)

V dobi klasicizma je cerkev izgubila na pomembnosti, pojavljajo pa se tudi težnje po industrijsko oblikovanih (izdelanih) orglah. Prospekti so bili bolj preprosto oblikovani. Tudi tu pridejo do izraza klasicistične ideje, pojavljajo se neoslogi tako kot v arhitekturi (antika, neogotika ...).

Slika 19: Orgle z antičnimi okrasnimi elementi, cerkev sv. Fridolina, Lörrach, 1829

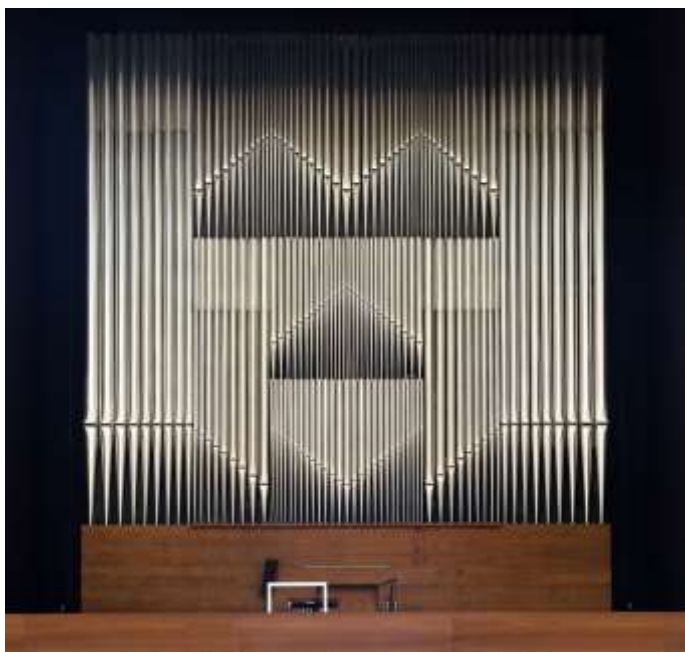
[https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_\(Orgel\)#/media/Datei:St. Fridolin - Orgel.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_(Orgel)#/media/Datei:St._Fridolin_-_Orgel.jpg)

Slika 20: Neogotske orgle (1867) v katedrali v Bardowicku

[https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_\(Orgel\)#/media/Datei:Germany_Bardowick_cathedral_organ.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_(Orgel)#/media/Datei:Germany_Bardowick_cathedral_organ.jpg)

V baročni dobi so prevladovali principalni in flavtni registri, v dobi romantike, kjer orgle želijo imeti orkestralni zvok, pa zgoraj imenovane registre nadomestijo z godalnimi, ker so pač godala hrbtenica orkestra. (Škulj, str. 5)

Slika 21: Orgle v cerkvi Srca Jezusovega, München, (2003)

Vir: [https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_\(Orgel\)#/media/Datei:Herz-Jesu-Kirche_Muenchen_Orgel.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_(Orgel)#/media/Datei:Herz-Jesu-Kirche_Muenchen_Orgel.jpg)

Okrog 1900 je nastalo orgelsko gibanje, ki se je vračalo k baročnemu orgelskemu zvoku. Likovni slogi 20. stol. (secesija, impresionizem, art deco) niso imeli na izdelavo orgel in nov videz prospekta nikakršnega vpliva. Z razvojem tehnologije se razvijejo drugačni orgelski deli, npr. električna traktura, uporabljajo se moderni materiali.

V 1. polovici 20. stol. postajajo moderni prospekti brez omare, piščali stojijo same (samostojno) brez zaščite. Takšen način izdelave orgel je bil značilen vse do 80. let 20. stoletja. Počasi se zopet uveljavlja simetrija, uporaba masivnega lesa in ornamentike.

Danes orgle v veliki meri delujejo na električni pogon. Ko jih vključimo, se začne vrteti ventilator in premikati zrak. Zrak potuje po ceveh v sapnice, na katere so priključene piščali. Ko pritisnemo na tipko, odpremo ventil v sapnici in spustimo zrak v piščal. Ko potegnemo register, se tipke z manuala povežejo z določenim nizom piščali, ki dajejo zvok. Z nekaterimi registri dosegamo dobro znani orgelski zvok, druge piščali pa posnemajo glasbila, kot so flavte, trobente in godala. (Korez, str. 65)

Slika 22: Orgle v cerkvi sv. Elizabete, 2006 (Marburg)

Vir: [https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_\(Orgel\)#/media/Datei:Marburg_-_Elisabethkirche_06_ies.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_(Orgel)#/media/Datei:Marburg_-_Elisabethkirche_06_ies.jpg)

2.2.5 ZGODOVINA ORGEL NA SLOVENSKEM

Iz rezultatov posameznih študij lahko povzamemo, da so orgle našle svoje mesto v večjih in pomembnejših cerkvah pri nas od 15. stoletja naprej. Njihova vloga se je v bogoslužju iz desetletja v desetletje povečevala, zato so jih do konca 19. stoletja postavljali v še tako nepomembno vaško cerkvico ali osameli božji hram vrh hriba. Velik pomen orgel v cerkvah ni usahnil do danes, prav tako ne prizadevanja cerkvenih oblasti in vernikov, da bi s pevskih korov zveneli čim boljši orgelski instrumenti. V skladu z zahtevami obredja, s splošno blaginjo, kulturno zavestjo prebivalstva in naklonjenostjo vernikov najbližji cerkvi so vseskozi naraščale tudi potrebe po domačih orgelskih delavnicah, ki jim redno sledimo od 17. stoletja. (Koter, str. 42)

Santoninovi zapisi, nastali med letoma 1485 in 1487, sodijo k najstarejšim dokumentom, ki po mnenju strokovnjakov verodostojno opisujejo tedanje navade o uporabi glasbil v našem okolju. (Koter, str. 43)

V isti čas sega še navedba o orglah v ljubljanski cerkvi sv. Nikolaja, ki je bila z ustanovitvijo škofije leta 1462 povzdignjena v stolno cerkev. Prvi ljubljanski škof Sigismund Lamberg je dal v stolnico postaviti orgle. (Koter, str. 43)

Če je bila vloga instrumentov na cerkvenih korih v protestantski dobi le preprosta spremljava petju, se je to spremenilo že v zgodnjem 17. stoletju. S prihodom škofa Tomaža Hrena (1560–1630) in protireformacije, ki je posegla tudi na glasbeno področje, je bila nabožna glasba povzdignjena na višjo umetniško raven. (Koter, str. 47)

Tomaž Hren, dobro podkovan v glasbenih vedah, je neprestano stremel k še boljši in veličastnejši cerkveni glasbi. (Koter, str. 50) Kmalu po prevzemu škofovske stolice je začutil potrebo po prenovi glasbene reprodukcije na cerkvenih korih ter v šolskih ustanovah. (Koter, str. 48)

Celo 17. stoletje in vse do tridesetih let 18. stoletja je bila zlata doba gradnje novih cerkva in baročnih prezidav. Prenekatera slovenska cerkev je dobila nov ali večji kor in kadar je bilo le mogoče, so nanj postavili orgle. (Koter, str. 99)

V 18. stoletju je pri nas delovalo kar nekaj znanih orglarskih delavnic (ljubljski, mariborski in celjski krog).

Utemeljitelj celjskega kroga je bil Janez Francišek Janeček (1700–1777). Mojster češkega porekla, ki je ustvaril okrog 150 orgel. (Koter, str. 104) Strokovnjaki so si edini, da je bil Janeček največji mojster slovenskega baroka. (Koter, str. 105)

Že v 19. stoletju je na Slovenskem delovalo kar nekaj posameznikov, ki so izšli iz zgoraj omenjenih sredin in se kasneje osamosvojili ali pa so se šolali drugod ter svoje delo nadaljevali pri nas. Izmed vseh najbolj izstopa Peter Rumpl (1787–1861). Njegov opus obsega preko sto orgel. (Koter, str. 108) V Kamniku je imel za tiste čase največjo delavnico orgel pri nas. (Koter, str. 105)

Tako kot drugod po Evropi so tudi pri nas občasno izdelovali orgle mojstri, ki ne sodijo v krog tod živečih orglarjev. Med gostujočimi izdelovalci orgelskih instrumentov so prevladovali Avstrijci in Italijani, bilo pa je še nekaj nemških, čeških in madžarskih mojstrov. Posebno graški oz. štajerski izdelovalci so bili v 17. in 18. stoletju med najbolj spoštovanimi. (Koter, str. 110)

Druga polovica 18. stoletja je bila v znamenju izrazitih političnih, družbenih in kulturnih sprememb, kar se je močno odražalo tudi v glasbeni umetnosti naših krajev. Cerkvena glasba je nekaj desetletij bolj kot ne životarila, na nove temelje pa se je postavila šele proti koncu 18. stoletja. (Koter, str. 62)

Vse od takrat dalje (skozi 19. in 20. stoletje) se je cerkvena glasba hitro razvijala.

2.2.6 ZAKLJUČEK

Dosedanja spoznanja in sinteze je mogoče strniti v ugotovitev, da je slovenski prostor nedvomno že dolgo zaznamovan z orglami srednjeevropskih orglarskih šol. (Koter, str. 113)

Večina raziskovalcev postavlja začetek izdelovanja orgel pri nas v štirideseta leta 17. stoletja, ker je gradivo odtlej najbolj zanesljivo. Nova spoznanja pa kažejo, da je bil prvi v Ljubljani delujoči orglar Janez Strölin, in sicer že okrog leta 1606. (Koter, str. 96)

Ugotavljamo, da je orglarstvo v naših krajih nastalo iz tuje tradicije najkasneje sredi 17. stoletja, nato je v skladu s potrebami naraščalo, svoj vrhunec pa je doseglo v času od sredine 19. do prvih desetletij 20. stoletja, ko je bilo največ delavnic. Dosegale so visoko kvaliteto. Čeprav čas

po drugi svetovni vojni tej obrti ni bil naklonjen, orglarstvo ni zamrlo. Na Slovenskem pa, tako kot v preteklosti, še naprej dobivajo naročila tudi orglarji od drugod. (Koter, str. 114)

2.3 ORGLE V CERKVI SV. KRIŠTOFA NA STRMCI

2.3.1 CERKEV SV. KRIŠTOFA

Slika 23: Cerkev sv. Krištofa na Strmci, pogled na Laško

Vir: foto arhiv, Boris Vrabc

Cerkev sv. Krištofa se nahaja na desnem bregu reke Savinje, južno od Šmihela in tik nad Laškim. Leži na razglednem hribu ob naselju Strmca in nudi čudovit pogled na Laško z okolico. Podružnična cerkev je bila na temeljih predhodnice zgrajena med leti 1738 in 1739, blagoslovil pa jo je celjski arhidiakon J. M. Bartholotti.

Pobudo za izgradnjo cerkve je dal trški svetnik in laški tržan Tomaž Perger. Zakaj so na ruševinah stare cerkve postavili novo cerkev, če pa se na sosednjem hribu dvigata v nebo zvonika cerkve sv. Mihaela, bojevnika zoper hudobne duhove in varuha umrlih vernikov, se ne ve. (Rybar, str. 2)

Slika 24: Cerkev sv. Krištofa na Strmci, v ozadju cerkev sv. Mihaela

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

Sv. Krištof velja za priprošnjika proti nagli in nepredvideni smrti, za zavetnika čolnarjev, nosačev in voznikov. Patroncij sv. Krištofa si lahko razlagamo z bližino Savinje, ki teče pod hribom in ravno na tem mestu zavije na desno proti Rimskim Toplicam. Rečni tok je bil na tem kraju nevaren. Ne samo, da so tedaj prevažali po reki gor in dol, tudi čez reko so tukaj vozili, morda so imeli tudi brod, zato so se čolnarji priporočali sv. Krištofu in mu pozidali cerkvico. (Rybar, str. 2)

Slika 25: Cerkev sv. Krištofa na Strmci, pogled na Laško in na reko Savinjo

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

Cerkev meri po dolžini 13 m, po širini 5 m in v višino 8 m. (Rybar, str. 2)

V letu 1889 so cerkev sv. Krištofa obnovili, vendar je bila med 2. svetovno vojno zopet zelo poškodovana. Cerkev sv. Krištofa je do II. svetovne vojne imela tri zvonove, med vojno pa so dva zvonova Nemci odtujili. Šele dobra tri leta nazaj je cerkev zopet dobila manjkajoča zvonova. Denar za to je prispevala tudi Pivovarna Laško. Leta 1986 so naredili zadnja obnovitvena dela s prispevki in prostovoljnimi delom krajanov.

Vir: (https://kraji.eu/slovenija/cerkev_sv_kristofa_na_gramnu/slo)

Cerkev je enoladijska, na vzhodu se zaključuje s prezbiterijem, nad katerim se dviga zvonik. Zakristija je bila prizidana kasneje.

Glavni oltar je posvečen sv. Krištofu, ki ga spremljata skulpturi Janeza Evangelista in sv. Mateja. Oltar je leta 1873 naredil podobar Andrej Cesar iz Mozirja. Na severni steni je stranski oltar, posvečen štiridesetim mučenikom.

Slika 26: Notranjščina, glavni oltar posvečen sv. Krištofu, 1873

Slika 27: Stranski oltar štiridesetih mučencev

Vir slika 26: (https://kraji.eu/slovenija/cerkev_sv_kristofa_na_gramnu/slo)

Vir slika 27: (https://kraji.eu/slovenija/cerkev_sv_kristofa_na_gramnu/slo)

Slika 28: Pogled na kor in orgle

Vir: foto arhiv Pia Dolar

Slika 29: Tabla pred vhodom v cerkev, ki opozarja na status cerkve

Vir: osebni foto arhiv

2.3.2 ORGLE V CERKVI SV. KRIŠTOFA NA STRMCI

Slika 30: Pogled na orgelski prospekt

Vir: foto arhiv Boris Vrabec

Orgle v cerkvi sv. Krištofa sodijo med najstarejše ohranjene tovrstne spomenike v Sloveniji. Izdelane so bile sredi 17. stoletja in so delo do danes še neznanega mojstra.

Orgelski prospekt zapirajo dvojna krilna vrata, na katerih je na zunanji strani naslikano Marijino oznanjenje. (M. Bizjak, E. Škulj, Orgle na Slovenskem, str. 6)

Slika 31: Orgelski prospekt (odprta orgelska omara)

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

Notranja stran krilnih vrat prospekta je okrašena z upodobitvami kralja Davida s harfo (levo) in sv. Cecilije z orglami (desno).

Slike, naslikane v tehniki olje na les, so dobro ohranjene. Kažejo močan vpliv severnjaškega zgodnjebaročnega slikarstva. Omaro v sredini sklepa nastavek s piramido na sredini. (M. Bizjak, E. Škulj, Orgle na Slovenskem, str. 6)

Sredino prospekta nad piščaljem likovno dopolnjujejo pozlačeni ornamenti.

Klaviatura je na prednji strani orgelske omare, tik pod prospektom. Tipke so na čelnem delu okrašene z vzorcem. Manubirji so razvrščeni na desni strani klaviature kot navpično stoječe železne ročice, ki se odpirajo in zapirajo s pomikom v levo oziroma desno. Mehovje je nameščeno v spodnjem delu pozitivna pod sapnico ter se poganja z dvema jermenoma, ki sta izpeljana z desne bočne strani orgelske omare. (M. Bizjak, E. Škulj, Orgle na Slovenskem, str. 6)

V notranjosti instrumenta zasledimo podpis dveh organistov NOMINA/FRANCISCUS TOPERZER/ORGANISTA TYBERIENSIS/1682 in FELIX TALLACKER/ORGANISTA TYBERIENSIS/1701 (ostali zapisi so nečitljivi). Leta 1848 je nekdo računal starost pozitivna na podlagi zgornjih letnic, kar je zapisano na računu pod zgornjima podpisoma. Iz obeh podpisov razberemo, da so bile te majhne orgle izdelane za župnijsko cerkev v Laškem in tam tudi prvotno postavljene. Kasneje so bile premeščene v podružnico sv. Mihaela, kjer so služile do

leta 1855, kot poroča kronika. Nazadnje so dobile svoje mesto pri sv. Krištofu, kjer jih najdemo še danes. V sapnici je zabeležen popravek in uglasitev, ki ju je opravil Mariborčan Rebolj. (M. Bizjak, E. Škulj, Orgle na Slovenskem, str. 6)

Orgle so mehanske. Imajo vgrajen enomanualni igralnik in šest registrov. Prištevamo jih v skupino majhnih orgel. Imenujemo jih pozitiv.

DISPOZICIJA ORGEL V CERKVI SV. KRIŠTOFA NAD LAŠKIM 6 registrov, I manual			
I.	MANUAL	C - c''' - kratka oktava	
1.	Copula	8'	hrast pokrit
2.	Flauto	4'	hrast odprt
3.	Principal	4'	manjka (predlog 80%Sn-prospekt)
4.	Oktava	2'	40% Sn
5.	Kvinta	1 1/3'	40% Sn
6.	Kvinta	2/3'	manjka (predlog 40% Sn)

Slika 32: Dispozicija orgel

Vir: foto arhiv Škrabl

Slika 33: Bankovec za 200 SIT

Na bankovcu za 200 SIT je ob portretu Gallusa upodobljena risba pozitiva iz podružnične cerkve sv. Krištofa v Laškem. Risba orgel je bila sprejeta na predlog kulturnih delavcev iz Laškega z utemeljitvijo, da so to najstarejše orgle v Sloveniji. Vendar za to ni nobenega trdnega dokaza (Rybar, str. 1)

Vir: foto arhiv, Boris Vrabc

2.3.3 OHRANJENOST ORGEL V CERKVI SV. KRIŠTOFA

Glede na starost je poslikava prospekta (omare) dobro ohranjena. Kljub temu pa so na slikarji vidne manjše poškodbe, površina je zamazana, zato bi bilo potrebno orgelsko omaro očistiti in konservirati.

Slika 34: Marijino oznanjenje (zaprta omara)

Slika 35: kralj David s harfo (notranja desna krilna vrata)

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

V najslabšem stanju je na pozitivu ohranjena pozlačena ornamentika. Les je uničen zaradi zajedavcev, nekateri deli celo manjkajo (so odlomljeni), na mnogih mestih je pozlata odpadla, tam pa, kjer se je še ohranila, bi jo bilo potrebno utrditi (povezati s podlago) in očistiti. Seveda pa je leseno podlago potrebno tudi zaščititi pred nadaljnjim propadanjem. Manjkajoče dele ornamentov bi se dalo, zaradi simetrične narave prospekta (ohranjena je ornamentika na drugi strani), rekonstruirati (izdelati nove). Tako bi orgle spet zasijale v vsej svoji lepoti.

Slika 36: Simetrična zasnova prospekta

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

Slika 37: Simetrična zasnova prospekta

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

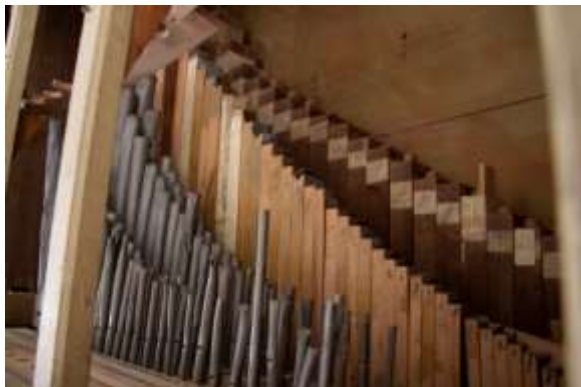
Slika 38: Pogled na poškodovano ornamentiko prospekta

Vir: foto arhiv, Pia Dolar

Ostali deli pozitivna (orgel) so danes v zelo slabem stanju. Če so še leta 1985 pisci o orglah trdili, da so le-te v odličnem stanju, se je stanje tega instrumenta do danes močno spremenilo. Včasih (20 let nazaj) se je še dalo igrati nanje. Glasba je spremljala liturgične obrede, gospod Hrastnik pa je vedno po čiščenju cerkve zaigral na orgle. Danes se nanje ne da več igrati.

Sapnica v celoti prepušča zrak in zaradi tega ne vrši svoje naloge tako, kot bi jo morala. Potrebno bi jo bilo ponovno zatesniti. (Škrabl, intervju)

Lesene piščali so močno poškodovane zaradi lesnih zajedavcev (črvi). Nekatere piščali je potrebno le očistiti, druge na novo izdelati. (Škrabl, intervju)

Slika 39: Pogled na lesene piščali v prospektu

Slika 40: Močno poškodovane kovinske piščali

Vir: foto arhiv, Pia Dolar

Tudi kovinske piščali so zaradi nestrokovnih posegov v prospekt zelo poškodovane, vendar bi se jih verjetno dalo restavrirati in ohraniti. Nekaj piščali manjka (kvinta 2/3 in principal 4), potrebno bi bilo narediti nove. (Škrabl, intervju)

Orgle imajo dva klinasta mehova, ki zaradi starosti na nekaterih mestih prepuščata zrak. Kljub temu pa sta še dobro ohranjena in bi ju bilo potrebno le zatesniti. (Škrabl, intervju)

Zatesniti bi bilo potrebno tudi tonsko trakturo, očistiti registrsko trakturo, ki je izdelana iz kovanega železa, igralnik pa bi bilo potrebno rekonstruirati. (Škrabl, intervju)

Restavrirati bi bilo potrebno tudi tipke manualne klaviature. (Škrabl, intervju)

2.3.4 ZAKLJUČEK

Če si natančneje pogledamo slike orgel v cerkvi sv. Krištofa na Strmci, vidimo, da so orgle res potrebne restavriranja. Še funkcionalne dele bi bilo potrebno ohraniti v čim večjem deležu in jih konservirati, manjkajoče in preveč uničene dele pa bi morali zamenjati z novimi (rekonstrukcija).

Slika 41: Močno poškodovane lesene in kovinske piščali

Vir: foto arhiv, Boris Vrabec

3 ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani! Pred vami je anketni vprašalnik, ki so ga sestavili dijaki celjske srednje šole. Dijaki pripravljajo raziskovalno nalogo o odnosu prebivalcev naselja Strmca pri Laškem do orgel, ki se nahajajo v cerkvi sv. Krištofa na Strmci.

Ker naloga raziskuje vaše vedenje in odnos do zgoraj omenjenih orgel, vas lepo prosimo, da nam na anketo odgovorite.

Anketni vprašalnik je anonimen, veljaven pa je le, če je v celoti izpolnjen.

Za Vaše sodelovanje se vam najlepše zahvaljujemo dijaki in mentorica.

3.1 ANKETA

1. V katero starostno skupino sodite? Označite pravilni odgovor.

- a) Od 14–28 let
- b) Od 29–50 let
- c) Od 51–69 let
- d) Od 70 let

2. Kakšno izobrazbo imate zaključeno?

- a) OŠ
- b) 4. stopnja (3-letna, poklicna)
- c) 5. stopnjo (poklicna ali splošna matura)
- d) 6. stopnjo (višja ali visoka šola)
- e) 7. stopnjo (univerzitetni študij)
- f) Več kot 7. stopnjo

3. Ste priseljenc ali na Strmci živite že od rojstva?

- a) Priseljenc
- b) Od rojstva

4. Ali veste, da se v cerkvi sv. Krištofa nahajajo ene najstarejših orgel v Sloveniji?

- a) Da
- b) Ne

5. Ali ste jih že kdaj videli?

- a) Da
- b) Ne

6. Če ste jih, ali nam lahko poveste, kje? Možnih je več odgovorov.

- a) Na denarju
- b) V knjigi, časopisu
- c) Na internetu

- d) V cerkvi
- e) Kje drugje

7. Ali veste, koliko so stare oz. iz katerega stoletja so?

- a) Da – napišite koliko
- b) Ne

8. Ali ste jih že kdaj slišali igrati?

- a) Da – napišite kdaj
- b) Ne

9. Ali veste, v kašnem stanju so orgle danes?

- a) Dobrem
- b) Zelo dobrem
- c) Slabem
- d) Zelo slabem
- e) Ne vem

10. Ali mislite, da bi se danes še dalo igrati nanje?

- a) Da
- b) Ne

11. Ali veste, da je orgelska omara poslikana?

- a) Da
- b) Ne

12. Ali veste, kako dobro je ohranjena poslikava orgelske omare?

- a) Dobro
- b) Zelo dobro
- c) Slabo
- d) Zelo slabo
- e) Ne vem

13. Ali se vam zdi prav, da se te orgle ohranijo in dajo restavrirati?

- a) Da
- b) Ne

14. Ali mislite, da bi ohranitev in restavriranje teh orgel kaj doprineslo k prepoznavnosti našega kraja (Strmca, Laško)

- a) Da
- b) Ne

15. Kdo po vašem mnenju je zadolžen za ohranitev in restavriranje orgel v cerkvi sv. Krištofa? Možnih je več odgovorov.

- a) Občina Laško
- b) Rimskokatoliška cerkev
- c) Država

16. Ali se strinjate, da je cerkev sv. Krištofa primeren kraj za hrambo teh orgel?

- a) Da
- b) Ne

17. Ali se strinjate, da bi orgle prestavili kam drugam, v drugo cerkev ali pa v muzej in bi bile tako bolj dostopne za ogled in poslušanje?

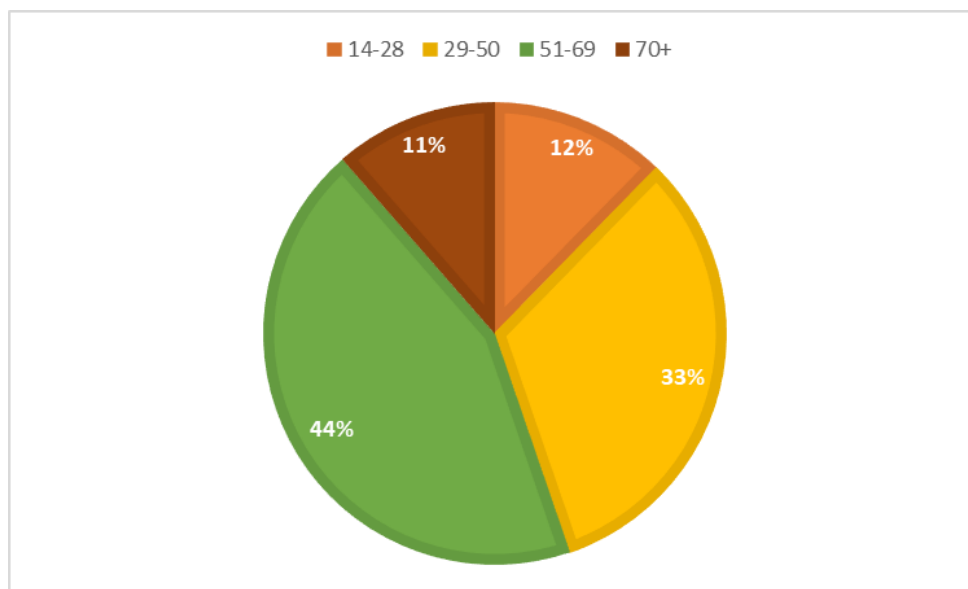
- a) Da
- b) Ne

HVALA

3.1.1 RAZČLEMB A ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Naselje Strmca ima 133 hišnih števil. Nekaj hiš ni stalno naseljenih, nekaj ljudi nismo dobili doma. Anketirali smo 114 gospodinjstev, kar pomeni, da smo anketirali 85,71 % vseh gospodinjstev.

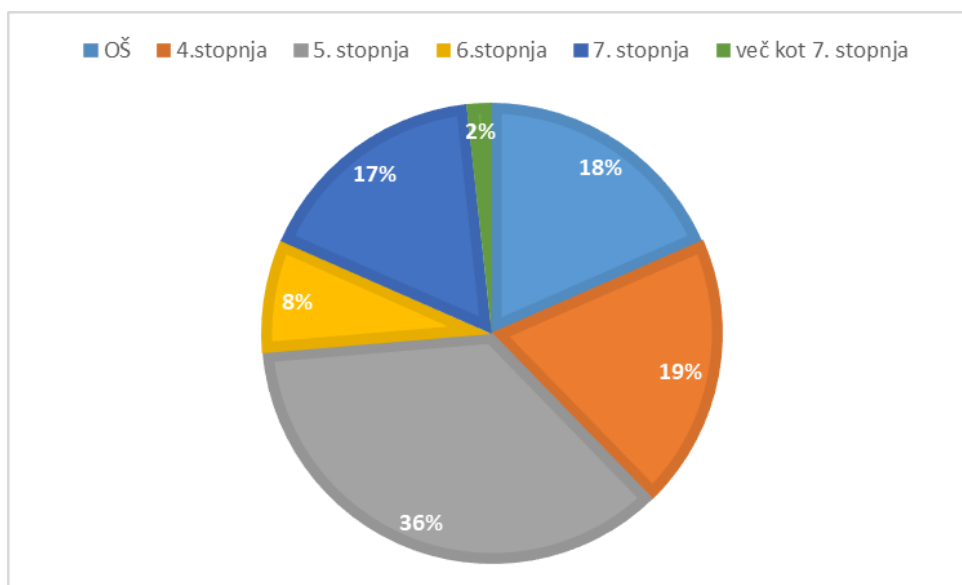
1. V katero starostno skupino sodite? Označite odgovor.

Graf 3.1: Starostna skupina

Anketiranci so bili različno stari, zato smo jih razvrstili v štiri starostne skupine. Največ, 44 %, je bilo starih od 51 do 69 let; 33 % od 29 do 50 let; 12 % od 14 do 28 let ter 11 % 70 let in več.

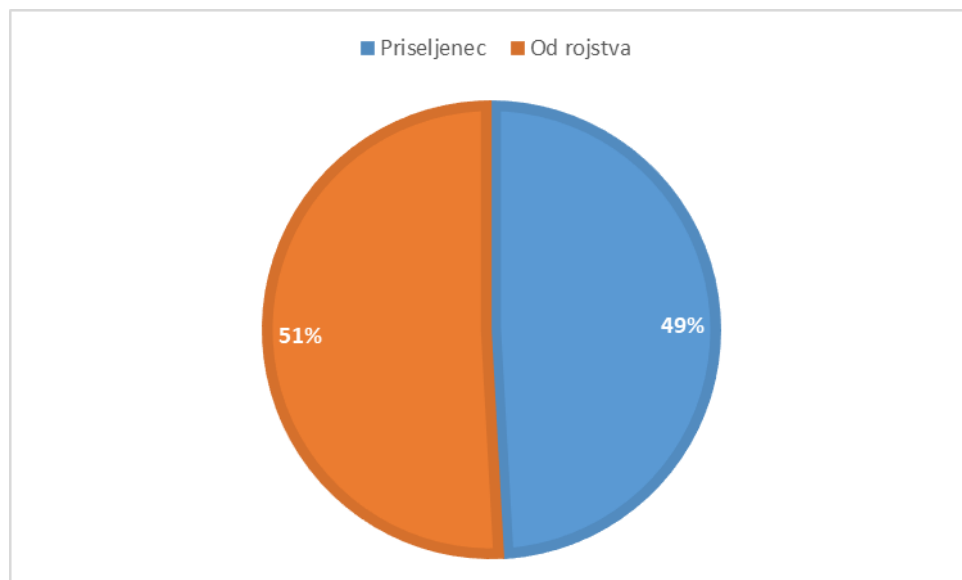
2. Kakšno izobrazbo imate zaključeno?

Graf 3.2: Stopnja izobrazbe

Glede na različno starost imajo tudi zelo različno izobrazbo. Osnovnošolsko izobrazbo ima 18 % anketirancev, 19 % ima zaključeno 4. stopnjo izobrazbe, največ, 36 %, ima 5. stopnjo izobrazbe, 6. stopnjo izobrazbe ima 8 %, 7. stopnjo 17 % in le 2 % anketirancev imata več kot 7. stopnjo izobrazbe.

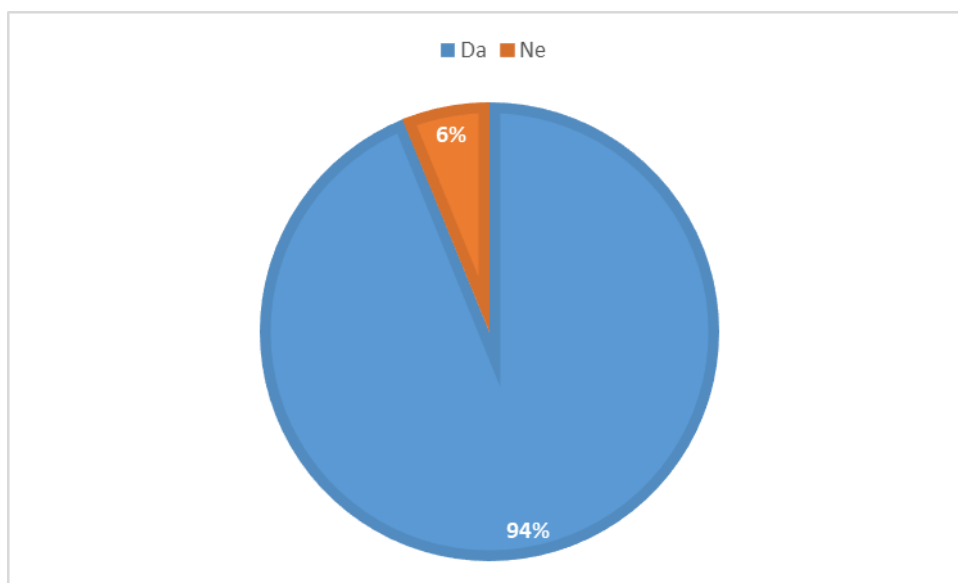
3. Ste priseljensec ali na Strmci živite že od rojstva?

Graf 3.3: Priseljensec ali od rojstva živite na Strmci

Ker smo v anketi spraševali ljudi tudi o njihovem odnosu do orgel v sv. Krištofu, nas je zanimalo, ali anketiranci tu živijo od rojstva ali so se sem priselili. Ugotovili smo, da nekako polovica, 51 % vprašanih, na Strmci živi od rojstva, ostalih 49 % pa je priseljencev.

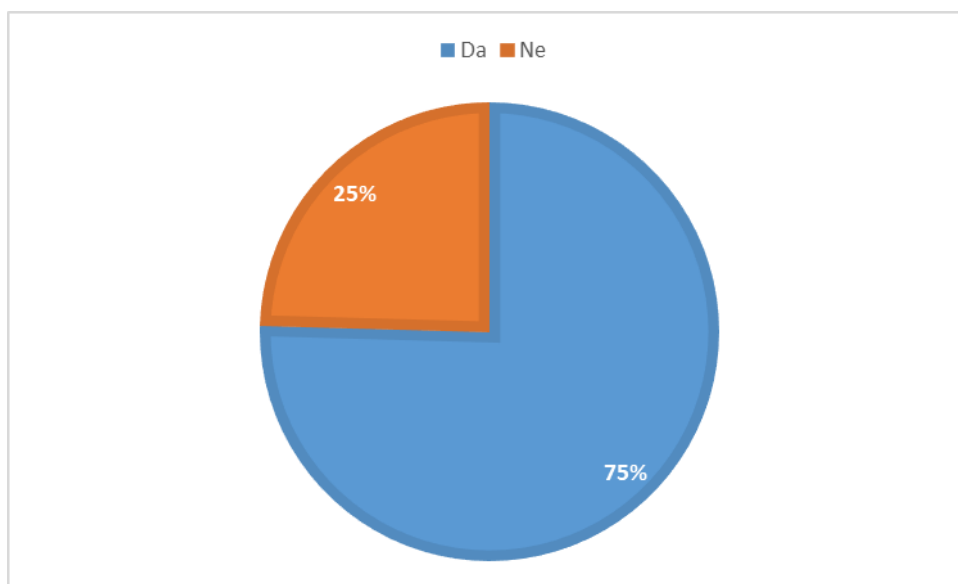
4. Ali veste, da se v cerkvi sv. Krištofa nahajajo ene najstarejših orgel v Sloveniji?

Graf 3.4: Orgle v cerkvi Sv. Krištofa so ene najstarejših na slovenskem

Pričakovali smo, da vsi prebivalci Strmce vedo, da so v cerkvi sv. Krištofa ene najstarejših orgel na Slovenskem. 6 % vprašanih tega ni vedelo. Hipoteza, ki smo jo postavili, je bila tako ovržena.

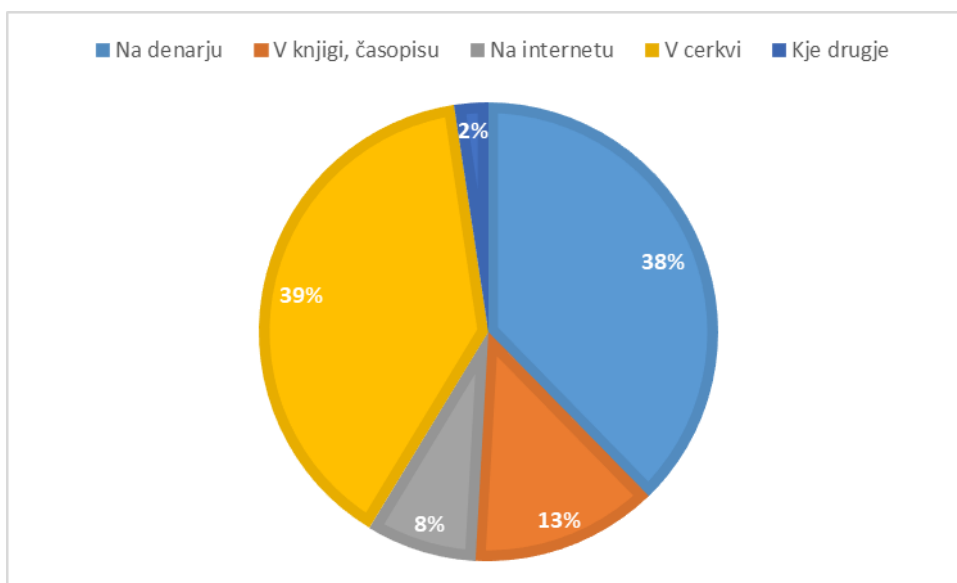
5. Ali ste jih že kdaj videli?

Graf 3.5: Ste jih že kdaj videli?

Zelo nas je presenetil odgovor na vprašanje, ali so anketiranci že videli orgle v cerkvi sv. Krištofa. Kar 25 % vprašanih orgel ni videlo še nikoli, čeprav jih od tega 19 % ve, da so orgle v cerkvi sv. Krištofa. Naša hipoteza je bila ovržena.

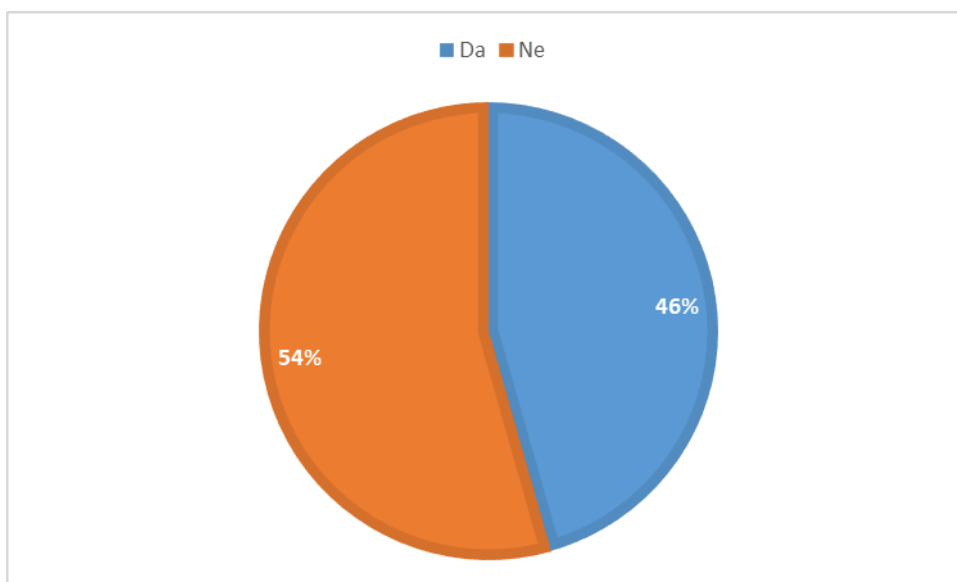
6. Če ste jih, ali nam lahko poveste, kje? Možnih je več odgovorov.

Graf 3.6: Kje ste videli orgle?

Od 75 % vprašanih, ki so orgle že videli, jih je največ, kar 39 %, orgle videlo v cerkvi sv. Krištofa, 38 % jih je orgle videlo na denarju, 13 % v knjigah in časopisu, 8 % na internetu in le 2 % kje drugje.

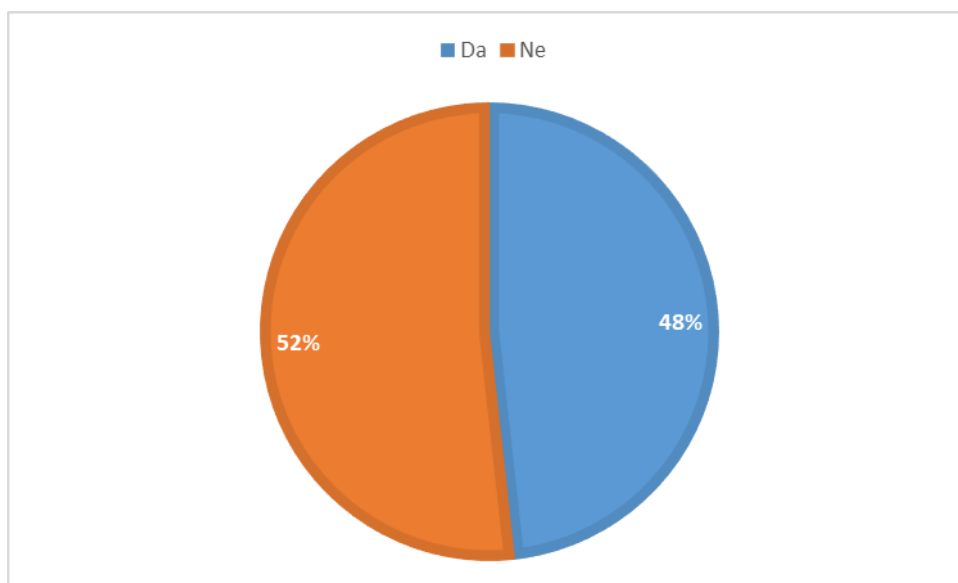
7. Ali veste, koliko so stare oz. iz katerega stoletja so?

Graf 3.7: Koliko so stare oz. iz katerega stoletja so?

Le 46 % anketirancev ve približno, koliko so orgle stare. Odgovori se vrtijo od 100 do 300 let. 54 % vprašanih o starosti orgel nima predstave.

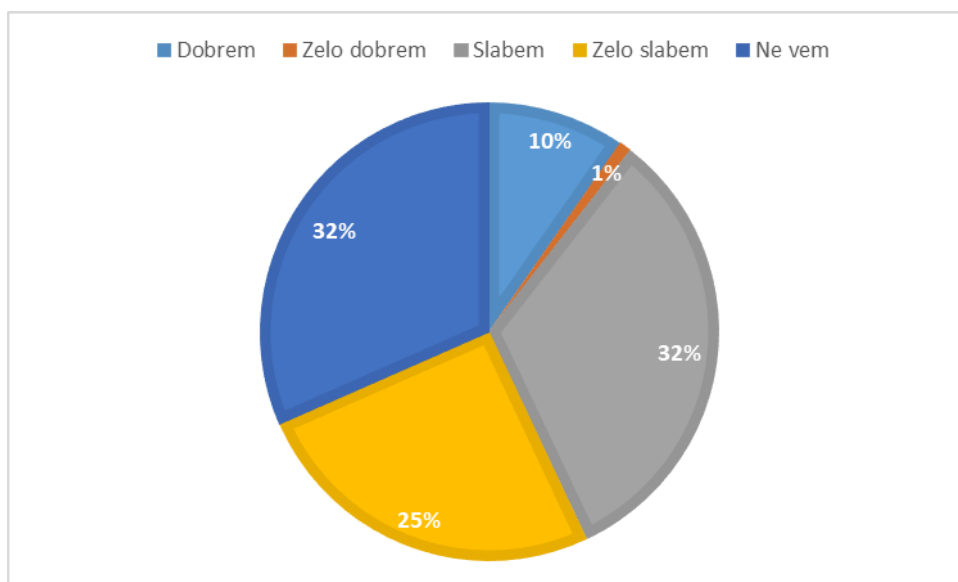
8. Ali ste jih že kdaj slišali igrati?

Graf 3.8: Ste jih kdaj slišali igrati?

Tudi tu je naša postavljena hipoteza padla. Bili smo prepričani, da so vsi vsaj enkrat slišali igrati orgle. Le 48 % vprašanih je orgle že slišalo, nazadnje pred 6 leti. 52 % vprašanih orgel nikoli ni slišalo igrati.

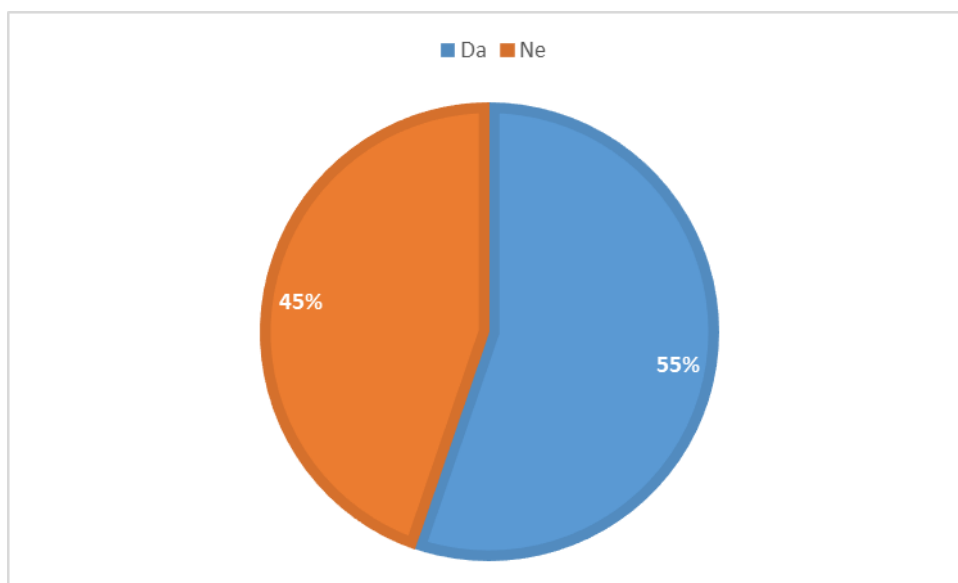
9. Ali veste, v kakšnem stanju so orgle danes?

Graf 3.9: Stanje orgel danes

Čeprav orgel niso vsi videli, so vseeno prepričani, da so orgle v slabem stanju. Od tega jih 25 % vprašanih misli, da so orgle v zelo slabem stanju in 32 %, da so v slabem stanju. To je več kot 50 % vprašanih (57 %). 32 % vprašanih ne ve, v kakšnem stanju so orgle, le 10 oz. 11 % vprašanih pa misli, da so orgle v dobrem stanju. Našo hipotezo smo potrdili.

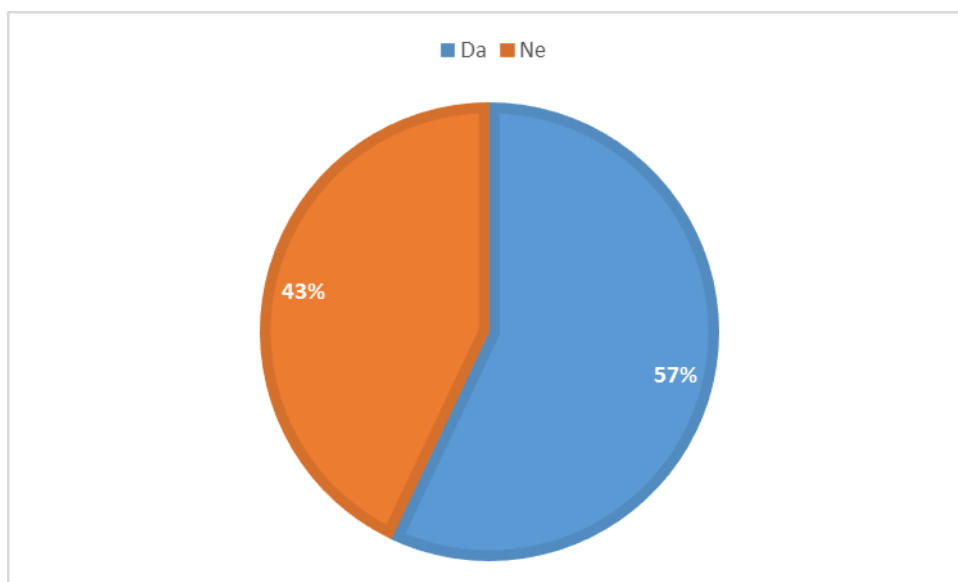
10. Ali mislite, da bi se danes še dalo igrati nanje?

Graf 3.10: Je še možno igrati na orgle?

Kljub temu, da 57 % vprašanih misli, da so orgle v slabem stanju, jih je le 45 % vprašanih prepričanih, da se na orgle danes ne da več igrati. 55 % vprašanih misli, da bi na orgle še lahko igrali.

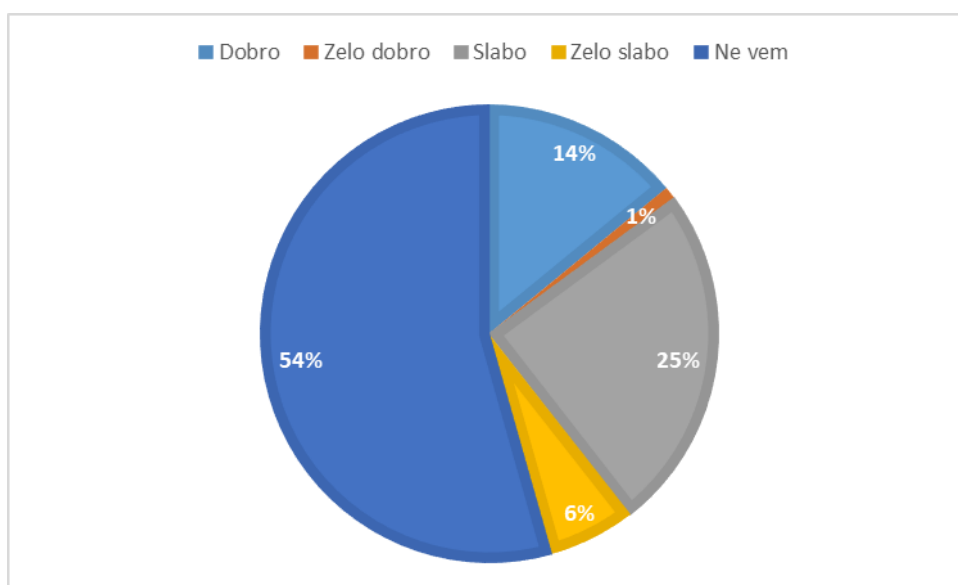
11. Ali veste, da je orgelska omara poslikana?

Graf 3.11: Poslikava orgelske omare

Od 75 % ljudi, ki so orgle že videli, jih le 57 % ve, da je orgelska omara poslikana. 43 % vprašanih tega ni vedelo.

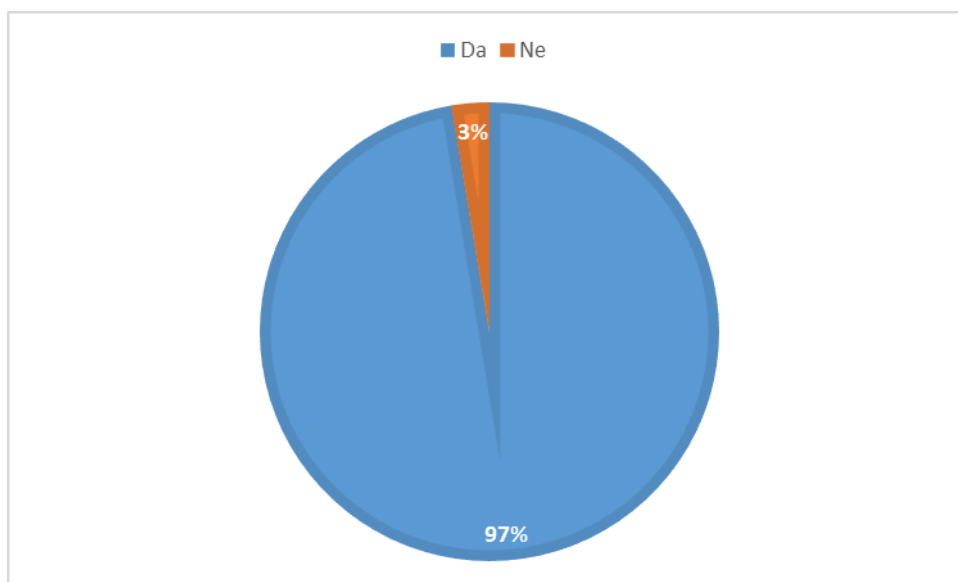
12. Ali veste, kako dobro je ohranjena poslikava orgelske omare?

Graf 3.12: Ohranjenost poslikave orgelske omare

54 % vprašanih ne ve, v kakšnem stanju ohranjenosti je poslikava orgelske omare. Le 1 % vprašanih je prepričanih, da je poslikava zelo dobro ohranjena. 14 % jih misli, da je poslikava v dobrem stanju.

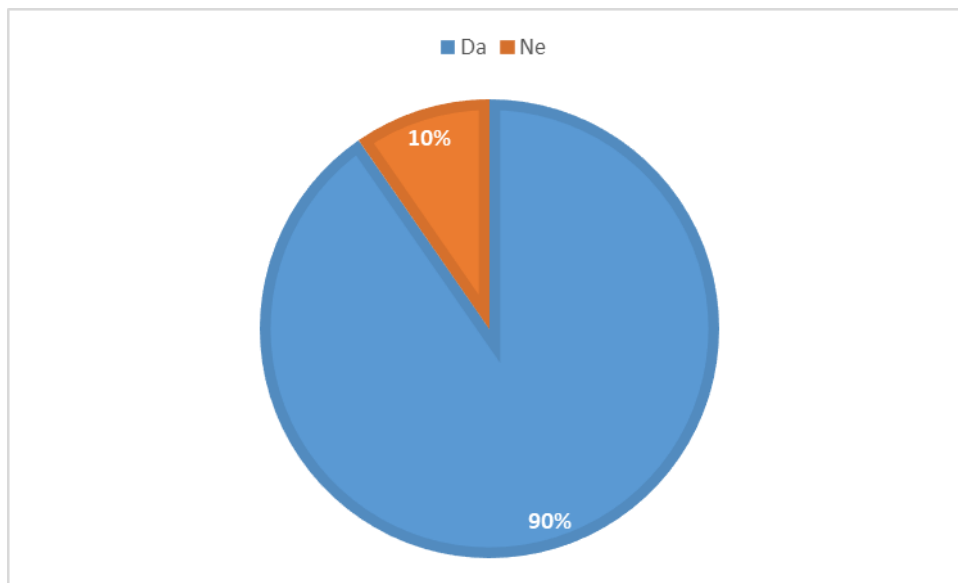
13. Ali se vam zdi prav, da se te orgle ohranijo in dajo restavrirati?

Graf 3.13: Restavriranje orgel

Samo 3 % vseh anketiranih so bili mnenja, da orgel ni potrebno restavrirati, ostalih 97 % vprašanih pa je mnenja, da bi bilo potrebno orgle v cerkvi sv. Krištofa dati restavrirati. Našo hipotezo smo potrdili.

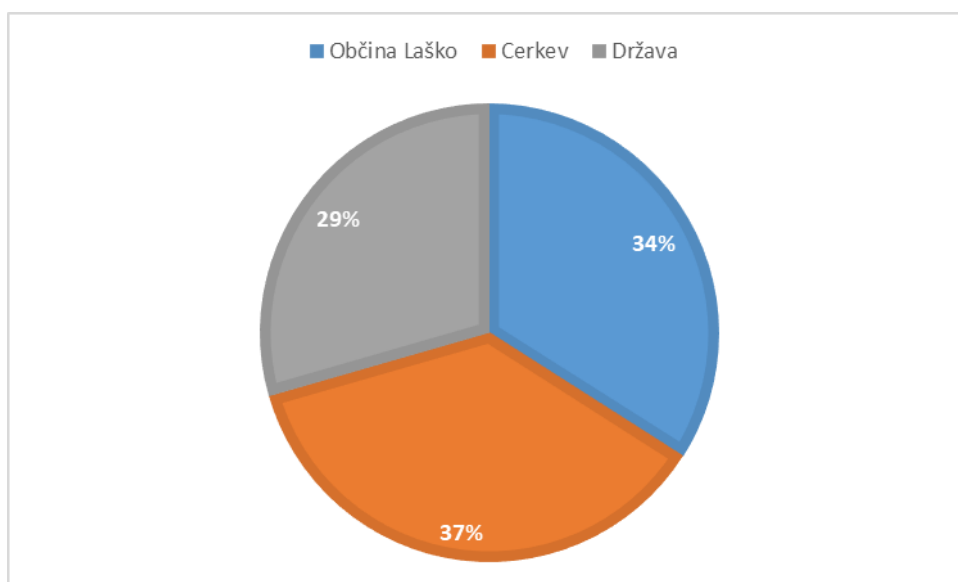
14. Ali mislite, da bi ohranitev in restavriranje teh orgel kaj doprineslo k prepoznavnosti našega kraja (Strmca)?

Graf 3.14: Vpliv restavriranja orgel na prepoznavnost kraja

Kljub temu, da je kar 97 % vprašanih bilo za restavriranje orgel, jih vseeno 10 % misli, da orgle ne bi nič pripomogle k prepoznavnosti Strmce. Nad odgovorom smo bili razočarani, saj smo bili prepričani, da se vsi zavedajo pomembnosti orgel v cerkvi sv. Krištofa in da jih zato tudi želijo obdržati na Strmci. Naša hipoteza torej ni bila potrjena.

15. Kdo, po vašem mnenju, je zadolžen za ohranitev in restavriranje orgel v cerkvi sv. Krištofa? Možnih je več odgovorov.

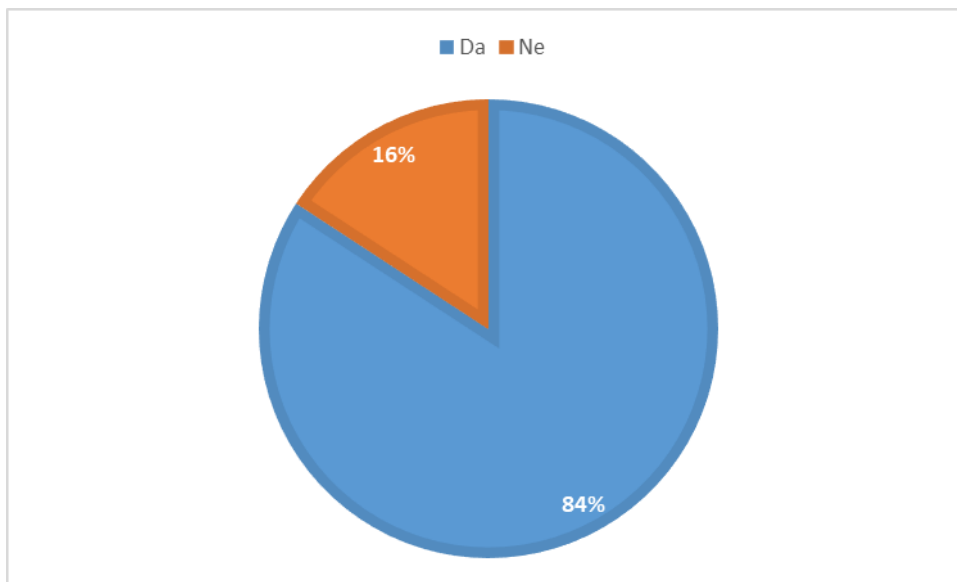

Graf 3.15: Zadolžitve glede restavriranja orgel

Tudi pri tem odgovoru smo se ušteli. Vsi vedo, da so orgle cerkvena last, a kljub temu je le 37 % vprašanih prepričanih, da mora obnovo orgel plačati Cerkev. 29 % je prepričanih, da mora

za obnovo orgel poskrbeti država, saj so orgle naša kulturna dediščina, 34 % pa bi stroške popravila orgel naprtili Občini Laško. Naša hipoteza ni bila potrjena.

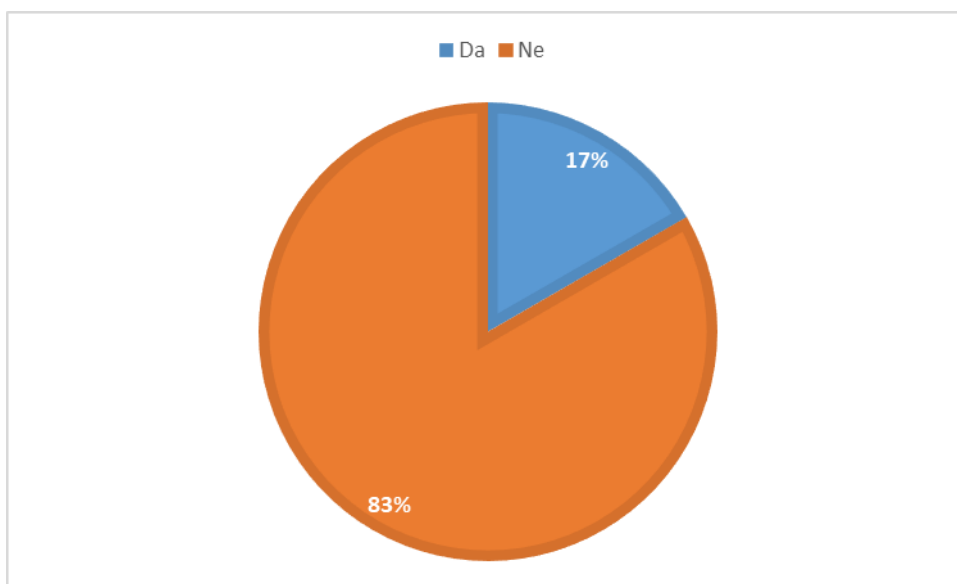
16. Ali se strinjate, da je cerkev sv. Krištofa primeren kraj za hrambo teh orgel?

Graf 3.16: Je domača cerkev primeren kraj za hrambo orgel?

Četudi vedo, da je cerkev sv. Krištofa večinoma zaklenjena in da se je za ogled cerkve potrebno predhodno dogovoriti, še vedno 84 % vseh vprašanih meni, da je cerkev sv. Krištofa primeren kraj za hrambo orgel.

17. Ali se strinjate, da bi orgle prestavili kam drugam, v drugo cerkev ali pa v muzej in bi bile tako bolj dostopne za ogled in poslušanje?

Graf 3.17: Premestitev orgel v drugi objekt

Naša hipoteza, da nihče ne odobrava prestavitve orgel na drugo lokacijo, ni bila potrjena. Kar 17 % vprašanih je mnenja, da bi morale orgle drugam, na drugo lokacijo, v cerkev, kjer tedensko

potekajo liturgični obredi in bi lahko opravljale svojo funkcijo, ali pa v muzej v Laško, kjer bi bile za ljudi bolj dostopne.

3.2 INTERVJUJI

3.2.1 Z gospo Vero Albreht se je pogovarjala Neža Kasesnik

Prebivalci Strmce so mi povedali, da ste najstarejša prebivalka Strmce.

Ja, bo menda kar držalo.

Živite nedaleč od cerkve sv. Krištofa. Ali poznate cerkev?

Seveda jo poznam. Včasih smo hodili v cerkev na bogoslužje, a že dolgo nisem bila tam.

Ali veste, da so v tej cerkvi ene najstarejših orgel na Slovenskem?

Vem, da so orgle zelo stare. Rekli so, da so celo starejše, kot je cerkev.

Ali veste, kako izgledajo in ali ste jih že slišali igrati?

Seveda sem jih že slišala igrati. Pri maši. Ne spomnim se, kako izgledajo. Nikoli si jih nisem posebej ogledala. Orgle stojijo zadaj na koru.

Ali morda veste, če se danes še vedno da igrati na orgle?

Tega pa ne vem. Mislim, da se še vedno da igrati na orgle.

Ali se spomnite, kdaj ste orgle nazadnje slišali?

Že zelo dolgo nisem bila v cerkvi sv. Krištofa. Že dolgo nazaj.

3.2.2 Z gospodom Janezom Pušnikom se je pogovarjal Leon Povše

Ali imate vi ključe od cerkve sv. Krištofa?

Seveda jih imam. Cerkev je zaklenjena in pod alarmom.

Bi nam lahko cerkev odprli? Radi bi si ogledali cerkvene orgle.

Lahko.

Ali veste, da so te orgle ene najstarejših orgel v Sloveniji?

Seveda vem. Pred leti so jih že hoteli restavrirati, pa iz tega ni bilo nič.

Se da na orgle še igrati?

Sedaj ne več. Nazadnje so igrali na orgle pred šestimi leti, a je bilo bolj slabo. Prej pa so na orgle veliko igrali, pri obredu v križevem tednu, na Jakobovo nedeljo in vedno po koncu čiščenja cerkve.

Kaj pa vi mislite o restavriranju orgel? Bi bilo prav. Je tak poseg potreben?

Seveda bi bilo prav. Orgle bi se morale dati popraviti, a mislim, da je tako popravilo zelo drago. Danes pa vemo, kako je z denarjem.

Bi bilo prav, da po popravilu orgle vrnejo nazaj?

Ja, orgle morajo priti nazaj.

3.2.3 Z gospodom Antonom Škrablom se je pogovarjal Uroš Sevšek

Ste eden od redkih izdelovalcev orgel v Sloveniji. Kaj vas je pripeljalo do tega poklica?

Ljubezen do petja in orgel. Pa tudi povezanost s cerkvijo in cerkveno glasbo. Naša družina je bila vedno tesno povezana s cerkvijo in cerkvenimi opravili. Že zelo zgodaj sem bil ministrant in to delo sem opravljal vse do devetnajstega leta. Najprej sem hotel postati duhovnik, a me šolanje na gimnaziji ni pritegnilo. V bližnji mizarški delavnici sem se izučil za mizarja in to delo opravljal vse do leta 1986. Ves čas sem bil član cerkvenega zbora, pel pa sem tudi pri posvetnem moškem pevskem zboru. Leta 1983 sem se vpisal v orgelski tečaj na Teološko fakulteto Ljubljana, na oddelek v Mariboru. Tam se mi je porodila misel, da bi bilo prav in potrebno, da bi orgle, ki so v naših cerkvah in so nekatere že zelo dotrajane, nekdo popravil, restavriral, jih očistil in usposobil za ponovno igranje.

Takšnega študija pri nas ni. Kje pa ste študirali?

Res je. Študiral sem v Nemčiji.

Kdaj pa ste začeli samostojno opravljati ta poklic?

Najprej sem se zaposlil v škofijski orglarski delavnici v Mariboru. Leta 1990 pa sem se osamosvojil.

Ali samo popravljate orgle?

Ne. Orgle vzdržujemo, obnavljamo, popravljamo. Izdelujemo pa tudi povsem nove orgle.

Ali poznate orgle iz cerkve sv. Krištofa na Strmci pri Laškem?

Ja, orgle sem že videl. To so majhne, mehanske orgle. Imajo en manual in šest registrov. Imenujemo jih pozitiv.

Ali so orgle v cerkvi sv. Krištofa dobro ohranjene?

Ne, ne najboljše. Piščali so poškodovane, nekatere manjkajo, tudi orgelska omara je na nekaterih mestih uničena zaradi lesnih zajedavcev.

Ali bi se dalo orgle tako urediti, da bi ostale takšne, kot so, a bi vseeno opravljale svojo nalogo – igranje?

Da, dalo bi se.

3.2.4 Povzetek pogovora z gospodom Rokom Metličarjem, nadžupnikom v Laškem

Gospod Metličar nam je na vprašanje, ali so orgle že od samega začetka svojega obstoja v cerkvi sv. Krištofa na Strmci, prijazno odgovoril, da so bile orgle izdelane za župno cerkev v Laškem, od koder so jih dali v cerkev sv. Mihaela, od tam pa so jih l. 1855 premestili v cerkev sv. Krištofa. V cerkvenem arhivu ni podatka, kdaj so bile orgle narejene in kdo jih je izdelal.

3.2.5 Povzetek pogovora z gospodom Francem Zdolškom, županom občine Laško

Zanimalo nas je, ali na Občini Laško kaj razmišljajo o restavriranju orgel in o drugačni prezentaciji orgel iz cerkve sv. Krištofa. Gospod Zdolšek nam je povedal, da je državni denar za takšne projekte, kot je restavriranje orgel, težko dobiti, saj se postavlja vprašanje lastništva orgel, vsi pa vemo, da so orgle last Cerkve.

4 ZAKLJUČEK – UGOTOVITVE IN SKLEPI

Odnos prebivalcev Strmce do orgel v cerkvi sv. Krištofa se je v zadnjih desetletjih precej spremenil. Ne glede na to, ali obiskujejo cerkev ali ne, se zavedajo, da so orgle del njihovega okolja in da lahko kulturni spomenik takega pomena močno pripomore k prepoznavnosti kraja Strmca. Večina si želi, da bi orgle, seveda po restavriranju, zopet prišle nazaj v cerkev sv. Krištofa. Le redki prebivalci Strmce pa se zavedajo, da bi bilo potrebno popraviti tudi cerkev samo in tako omogočiti orglam preživetje. Želijo si, da bi orgle zopet pele, da bi bile bolj prepoznavne ter da bi bila cerkev večkrat odprta.

Vedo, da je restavriranje takih orgel izjemno zahtevno po strokovni plati in finančno zelo drago. Ker so orgle del naše kulturne dediščine, so prepričani, da bi tako zahteven projekt morali podpreti vsi, država (Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije), Občina Laško in seveda Cerkev. Morda bi kdo znal spisati projekt za pridobitev evropskih sredstev, saj so te orgle ene najstarejših ohranjenih orgel ne le pri nas, ampak tudi v Evropi.

Hipoteza

Potrjena ali ne

Vsi prebivalci Strmce vedo, da so v cerkvi sv. Krištofa ene najstarejših orgel na Slovenskem. Domnevamo, da vsi prebivalci Strmce zaradi bližine cerkve sv. Krištofa in dejstva, da so orgle v tej cerkvi znane, te orgle poznajo.

NE

Vsi so jih že videli in slišali igrati. Predvidevamo, da so domačini že obiskali cerkev sv. Krištofa in ob tem slišali orgle.

NE

Prepričani so, da so v slabem stanju. Ker gre za podružno cerkev, kjer se bogoslužje izvaja le občasno, so orgle v slabšem stanju.

DA

Želijo, da se orgle restavrirajo. Vsak domačin si verjetno želi, da so orgle v njihovi cerkvi obnovljene in da služijo svojemu prvotnemu namenu.

DA

Vsi mislijo, da mora obnovo orgel plačati Cerkev. Ker so orgle del sakralne dediščine, ki je v lasti Rimskokatoliške cerkve, je verjetno lastnik tisti, ki bi moral poskrbeti za obnovo orgel.

NE

Vsem se zdijo pomembne za kraj. Ker je Strmca manjše naselje, je umetnostno-kulturna dediščina povezana s podružno cerkvijo sv. Krištofa toliko bolj pomembna.

NE

Nihče ne želi, da bi orgle prestavili iz cerkve sv. Krištofa na drugo lokacijo. Ker so bile orgle izdelane za cerkev sv. Krištofa, je prav, da tam tudi ostanejo. Gre za nepremično kulturno dediščino, ki je zaznamovala prostor, v katerem se nahaja.

NE

5 VIRI IN LITERATURA

Bizjak M., Škulj E. (1985). *Orgle na Slovenskem*. Ljubljana: DZS.

Škulj E. (1985). *Ljubljanske orgle*. 139. zvezek zbirke vodnikov *Kulturni in naravni spomeniki Slovenije*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.

Korez Korenčan D. (2003) *Slovenski glasbilarški mojstri, čarodeji vesoljne govorice*. Ljubljana: Forma 7.

Koter D. (2001). *Glasbilarstvo na Slovenskem*. Maribor: Založba Obzorja.

Škrabl A. (2000). *Zvoki in harmonija*. Brestovec: Samozaložba.

Kasesnik N. (2020). *Orgle na Slovenskem*. Seminarska naloga. Celje: ŠCC.

Vučenović D. (2009). *Kulturna zgodovina Laškega in okolice*. Diplomsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta Maribor, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

Rybar M. *Pozitiv v cerkvi sv. Krištova v Laškem*. Arhivsko gradivo iz župnišča Laško.

<https://de.wikipedia.org/wiki/Hydraulis>

<https://de.wikipedia.org/wiki/Ktesibios>

https://de.wikipedia.org/wiki/Wasserorgel_von_Dion

https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel_von_Aquincum

https://de.wikipedia.org/wiki/Orgeln_des_Aachener_Doms

<http://alfred.aggsbachdorf.at/index.php/prospekt.html>

https://de.wikipedia.org/wiki/Orgel_der_Hofkirche_Innsbruck

[https://de.wikipedia.org/wiki/Konstantin_V._\(Byzanz\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Konstantin_V._(Byzanz))

[https://de.wikipedia.org/wiki/Prinzipal_\(Orgel\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Prinzipal_(Orgel))

[https://de.wikipedia.org/wiki/Register_\(Orgel\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Register_(Orgel))

<https://orgelmaus.wordpress.com/2015/05/07/die-geschichte-der-orgel-renaissance-bis-neuzeit/>

<http://alfred.aggsbachdorf.at/index.php/prospekt.html>

[https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_\(Orgel\)#/media/Datei:Saulieu_-_Saint-Andoche_-_Orgues.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Prospekt_(Orgel)#/media/Datei:Saulieu_-_Saint-Andoche_-_Orgues.jpg)

<https://ars.rtv slo.si/2015/03/kraljica-glasbil/>

IZJAVA

Mentorja Darja Povše, prof. um. zgod., in Igor Kastelic, dipl. inž. gradb., v skladu z 20. členom Pravilnika o organizaciji mladinske raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje, zagotavlja, da je v raziskovalni nalogi z naslovom Orgle v cerkvi sv. Krištofa na Strmci pri Laškem in odnos domačinov do njih, katere avtorji so: Neža Kasesnik, GL1.e, Uroš Sevšek, S4.a in Leon Povše, S4.a:

- besedilo v tiskani in elektronski obliki istovetno,
- pri raziskovanju uporabljeno gradivo navedeno v seznamu uporabljene literature,
- da je za objavo fotografij v nalogi pridobljeno avtorjevo dovoljenje in je hranjeno v šolskem arhivu,
- da sme Osrednja knjižnica Celje objaviti raziskovalno nalogo v polnem besedilu na knjižničnih portalih z navedbo, da je raziskovalna naloga nastala v okviru projekta Mladi za Celje,
- da je raziskovalno nalogo dovoljeno uporabiti za izobraževalne in raziskovalne namene s povzemanjem misli, idej, konceptov oziroma besedil iz naloge ob upoštevanju avtorstva in korektnem citiranju,
- da smo seznanjeni z razpisni pogoji projekta Mladi za Celje.

Celje, _____

žig šole

Podpis mentorjev

Podpis odgovorne osebe

*

POJASNILO

V skladu z 20. členom Pravilnika raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje je potrebno podpisano izjavo mentorjev in odgovorne osebe šole vključiti v izvod za knjižnico, dovoljenje za objavo avtorjev fotografskega gradiva, katerega niso avtorji raziskovalne naloge, pa hrani šola v svojem arhivu.